

توانا بوؤوسرکه دانا بوؤو

کتابخانه شخصی امیرچهره کاش
شماره:
ردیف:

نشریه فرهنگ آذربایجان

(شماره ۴)

گزارش وضع مؤسسات فرهنگی آذربایجان

در سال تحصیلی ۴۰ - ۱۳۲۹ و طرح پیشنهادات اصلاحی برای سال تحصیلی آینده

تبریز چاپخانه اداره فرهنگ

بسمه تعالی

اولین مرحله اصلاح و نخستین قدمیکه برای بهبود وضع يك موسسه برداشته میشود جمع آوری اطلاعات دقیق از وضع کنونی آن موسسه میباشد .

واضح است تا موقعیکه وضع بنگاهی با امار دقیق و اطلاعات کامل و کافی روشن نباشد تشخیص نقائص آن مشکل و بلکه غیر ممکن بوده و در نتیجه اصلاح امور آن بنگاه و رفع نقائص آن امکان پذیر نخواهد بود .

وقتی ما از طرز عمل و کار کرد يك موسسه اطلاعات لازم در دست نداشته باشیم و ندانیم تعداد کارکنان و عمل کرد سالانه و عایدات و هزینه آن بطور دقیق چقدر است تا آنرا با موسسات مشابه خود مقایسه نماییم و نقائص آنرا یکی بعد از دیگری بدست آوریم چگونه خواهیم توانست امور آن موسسه را اصلاح نموده و نقائص آنرا برطرف سازیم .

پس برای تکمیل يك موسسه باید اطلاعات کامل و دقیقی از وضع کنونی آن در دست داشته باشیم، جمع آوری این اطلاعات و آمار لازم خود نخستین قدمی است که برای اصلاح و مرتفع نمودن نقائص آن موسسه برداشته میشود .

با توجه بمقدمه معروضه اداره فرهنگ آذربایجان برای اصلاح وضع موسسات فرهنگی و جمع نقائص آنها و توسعه و تکمیل آنچه که فعلا موجود است در مرحله اول و برای نخستین قدم آمار و اطلاعات لازم از وضع کنونی موسسات مذکور را جمع آوری نموده و در این رساله به عرض انتشار میکندارد .

اطمینان کامل است که انتشار همین رساله اولین مرحله توسعه و تکمیل فرهنگ در این استان خواهد بود چه غیر ممکن است اولیای دولت مخصوصا جذب آقای وزیر و روسای ادارات و زار فرهنگ ، ستادورهای دانشمند ، و کدلائی محبوب و سایر اهالی و علاتمندان آذربایجان پس از مطالعه این رساله ووقوف کامل بنا چیز و مختصر بودن تشکیلات فرهنگی در آذربایجان مساعدتهای ذیقیمت بفرهنگ این استان مبذول فرمایند و تصور آشنگانرا در مورد اطفال و جوانان آذربایجانی قریب و جبران نمایند .

* * *

آذربایجان بتصدیق و گواهی مورخین و سیاحانی که در قرون مختلف باین آب و خاک مفر نموده اند، معروفترین و آبادترین قطعات ایران بوده و ساکنین آن در هرش و ذکوت معروفیت یزا داشته اند . در قرون اخیر نیز باعل موقعیت جغرافیائی و دلایل دیگر های ساکنین آذربایجان ذودتر از نقط دیگر ایران بکشورهای اروپائی و آسیائی باز شاه، علوم و فنون و صنایع جدید نیز قبل از نقاط دیگر بآذربایجان وارد گردیده است . بطوریکه معروف است اولین مطبعه ایران در

آذربایجان دایر شده و تاریخ اولین روزنامه آذربایجان بیک قرن قبل مبرسد که در شهر رضایه (ارومیه سابق) تاسیس گردیده و متعاقب آن در تاریخ ۱۲۷۵ هجری قمری اولین جریده فارسی آذربایجان در شهر تبریز منتشر شده است .

ذکر اسامی فضلا و عرفا و شعراء و دانشمندانی که در دامن این آب و خاک پرورش یافته و در رشته‌های مختلف بشوختند گرانبهایی نموده‌اند از حدود این مقدمه خارج است، همچنین اگر از رشادت و فداکاری و از خود گذشتگی رادمردان آذربایجانی که با خونبهای خود فرامات مشروطیت ایران را صادر نمودند و با قربان کردن ده‌ها هزار جوانان از خود گذشته بحکومت خود کامی و استبداد خاتمه دادند چیزی نوشته شود قطعا موجب تطویل کلام خواهد گردید .
کوتاه سخن آنکه آذربایجان همانطوریکه از حیث موقعیت جغرافیائی و وضع نقشه ایران در راس کشور واقع شده، اگر بیطرفانه تضاوت شود آذربایجانی نیز از هر حیث و در کلیه شئون مختلف دارای مقام شامخ و ارجمندی میباشد و هیچگاه این سرزمین شیران از نوابغ و افراد ذامی علمی و ادبی خالی نبوده است .

این نکته را نیز نباید در نظر داشته باشیم بملت همان معمر بودن خاک و موهبت بی نظیر جغرافیائی آذربایجان است لطماتی که در اعصار مختلف مخصوصا در نیم قرن اخیر به بیکر این قطعه زرخیز کشور وارد شده است؛ بلایاور صائمی که ساکنین آنجا دچار شده‌اند در هیچ نقطه دیگر از کشور سابقه ندارد . کشت و کشتارهای عجیب اول مشروطیت، مظالم روسهای تزاری، شوشکشی‌های مختلف متجددین و متفقین جنگ بین‌المللی اول تازه باتمام میرسید و آذربایجانی از مداوی جراحات وارده فراغت پیدا نکرده بود که طوفان جنگ عالمگیر دوم شروع شد و دغه دیگر خاک آذربایجان تحت سلطه قوای اجنبی در آمد و بدنبال آن غارتگری پیش‌واری و دسته آن آغاز گردید .

* * *

بحکم آن سابقه تاریخی درخشان و آن فداکاریها و از خود گذشتگیهای متوالی باید زمامداران کشور بخط آذربایجان بیشتر توجه داشته و نسبت برفع نیازمندیهای ساکنین آنجا اهتمام زیادتری مبذول دارند، این توجه و اهتمام که در تمام رشته‌ها لازم و ضروریست بعامل و دلائل متعدد در رشته فرهنگ و تعلیم و تربیت اطفال و جوانان واجب و الزام آور میباشد بطوریکه بحکم عقل و منطق باید گفت شایسته است نصف فعالیت وزارت فرهنگ و بودجه آن بمصرف تعلیم و تربیت جوانان آذربایجانی برسد . آذربایجانی که در راه میهن عزیز خود اینهمه فداکاری نموده اینهمه قربانی داده انتظار دارد اولیای امور و زمامداران کشور نیز بیاس فداکاریها و از خود گذشتگیهایش رفیع احتیاجات و تهیه وسائل رفاه او را سرلرحه عملیات و اقدامات خرد قرار دهند .
باتوجه بمراتب مذکور در فوق باید اذعان نمود متاسفانه وضع موسسات فرهنگی در آذربایجان بهیچوجه رضایت بخش نیست، توجهی که وزارت فرهنگ باین اسنان زرخیز مینماید متاسفانه زیاد

مؤثر نبوده و در حقیقت با اهمیت آذربایجان تناسبی ندارد .

آیا خجالت آور نیست که گفته شود در کلیه شهرستانهای آذربایجان بااستثنای تبریز و رضایه حتی يك باب نیز کودکستان و باغچه اطفال وجود ندارد؟ در صورتیکه اولین مهد تربیت کودک همان کودکستانهاست و مخصوصا در آذربایجان و برای کودکانی که در خانوادههای ترک زبان نشو و نما مینمایند از همه چیز لازمتر کودکستان میباشد که در آنجا اطفال ضمن تربیت صحیح لهجه شیرین فارسی را نیز از طفولیت یاد بگیرند

همچنین تاچه اندازه مایه تاسف میباشد پس از هشت سال که از موقوع تصویب قانون تعلیمات اجباری گذشته هنوز در آذربایجان باهمه اهمیتی که از هر لحاظ باسواد شدن افراد دارد هنوز قانون مزبور بجز از یکی دو نقطه کوچک آنهم روی کاغذ عملی نشده است و حتی تعلیمات اجباری نیز در تمام شهرستانها و بخشها عومیت ندارد. چه بسا اطفالی که در سن مدرسه رفتن هستند ولی بعلمت نبودن جادر کلاهما، یا بعلمت عدم دسترسی به مدرسه تحصیل برای آنها میسر نیست و باعلاوه کاملی که اولیای این قبیل اطفال به تربیت اولاد خود دارند ناچارند آنها را بجای رفتن به مدرسه و تحصیل دنبال کارهای دیگر بفرستند .

در شهرستانهای آذربایجان نه فقط باندازه کافی و مورد احتیاج مدرسه وجود ندارد بلکه مدارس موجود نیز اغلب بعلمت داشتن نواص متعدد تقریبا غیر قابل استفاده میباشد. صدی نود و پنج مدارس فملی در ساختمانهای اجاره دایر گردیده که هرگز برای تربیت اطفال مناسب نیست، اط قهای تاریک و مرطوب، فضای کم، بنای مخروبه، گرد و خاک زیاد بر تصور که در مدارس موجود دارد اغلب از عواملی هستند که صحت و سلامتی اطفال را به مخاطره میاندازد . آموزگاران بیسواد و غیر صلاحیت دار که از روی اضطرار استخدام شده اند نه فقط اطفال را بطور شلیسته تربیت نمیکنند بلکه اغلب موجب گمراهی آنان را نیز فراهم میآورند و متاسفانه باید باین حقیقت تلخ اعتراف نمود که اکثر دبستانهای فعلی در چنین شرایطی دایر گردیده است . برای اینکه خوانندگان محترم این حقایق تلخ را که تاکنون عادت نداشتند بدین صراحت آنهم از يك مقام رسمی که عهده دار تعلیم و تربیت اطفالشان میباشد بشنوند باغراق تمبیر نکنند، ناگزیر قومی چند در این مقدمه نوشته شود تا اهمیت فرهنگ آذربایجان آنطوری که هست نمایانده شود :

فعلادرتام آذربایچار (استثنای حوزه فرهنگی اردبیل و رضایه) تعداد ۶۳۳۶۴ نفر تحصیل از دختر و پسر در کودکستان و دبستان و دبیرستان و هنرستان مشغول تحصیلند (در مدارس ملی و دولتی) که اگر این رقم را با عدد چهارمیلیون که تقریبا تعداد سکنه آذربایجان بااستثنای رضایه و اردبیل میباشد مقایسه کنیم حقارت دستگناه تربیتی ما معلوم خواهد شد بدین معنی که تقریبا ۱۵ درصد نفوس آذربایجان در مدارس تحصیل میکنند آنهم در مدارسی که تشکیلات آنها رضایت بخش نیست و اغلب اوقات وجود آنها مایه فلاکت و بدبختی اطفال مصوم میگردد . عدم توجه وزارت فرهنگ بآذربایجان از مقایسه بودجه آذربایجان با بودجه کل وزارت فرهنگ معلوم میشود. در سال تحصیلی که پایان رسید بودجه فرهنگ آذربایجان از حیث حقوق و هزینه غیره مبلغ ۸۰۷۰۸۰۶۰ ریال بوده در صورتیکه در همان سال از بودجه کل مملکتی ۹۳۸۱۳۳۳۱۴ ریال بوزارت فرهنگ اختصاص

داشته که در حقیقت ۶ درصد بودجه فرهنگ باذربایجان تخصیص داده شده البته این مبلغ با در نظر گرفتن اهمیت این استان و احتیاجات آن بسیار ناچیز می باشد .

ناگراین این نکته را نیز باید گفت در این قبیل موارد که از اصلاحات اساسی صحبت میشود اغلب ضمیمه مالی رفیق آشور را بهانه میاورند در صورتیکه به عقیده اینجانب استدلال مذکور صحیح نیست با همین بودجه ضمیمه میشود کارهای اساسی انجام داد که متاسفانه فعلا به علت عدم توجه و یا اغراض و مقاصد خاص بانها توجه نمیشود

معلوم نیست بچه دلیل و منطقی برای ساختن چندین ده کاخ با عظمت در تهران و شهرستانها اعتبار پیدا می شود ولی برای ساختن يك باب دبستان ساده همیشه عدم اعتبار را پیش میکشند؟ در همین شهر تبریز که مرکز آذربایجانست چندین سالست سالیانه در حدود چهار و پنج ملیون تومان هزینه ساختمان کانهای با عظمت استانداری و دارائی و بانک ملی میرسد و هنوز هم ساختمان هر کدام از آنها چند ملیون تومان اعتبار لازم دارد تا پایان رسید ولی برای تکمیل ساختمان يك باب دبستان که آقای مهران پیشکار دارائی وقت سه سال قبل با جمع آوری اعانه از مردم شروع کرد و به علت انتقال ی تهران فائض مانده بود سی هزار تومان اعتبار موجود نبود که ساختمان نیمه تمام در مقابل برف و باران سه زمستان متوالی از بین نرود ؟!

در هر حال بیشتر از این موجبات تصدیق و شاید تاثر خواننده عزیز را فراهم آوردن جایز نیست در يك جمله باید گفت وضع موسسات فرهنگی در آذربایجان خوب نیست و برای بهبود آنها فعالیت و از خود گذشتگی لازم است تا فرهنگی که شایسته سابقه پر افتخار آذربایجان است بوجود آید به منظور عملی نمودن این نیت مقدس و بی آلاش بود که اینجانب در ابانماه سال گذشته ماموریت خدمت در فرهنگ آذربایجان را که از طرف وزیر وقت جناب آقای دکتر جزایری تکلیف شد حسن استقبال نموده و از روز ورود به تبریز کمک و مساعدت همکاران محترم فرهنگی در تشکیلات هر کدام از موسسات فرهنگی آذربایجان مطالعه و تحقیق برداختیم تا با وسائلی که در دست است با اصلاح وضع آنها تا حدیکه مقدور هست اقدام شود چون انجام این منظور مهم بدون توجه و مساعدت مقامات مربوط ممکن نیست لذا فعلا که سال تحصیلی پیاپی رسیده است تصمیم گرفته شد در این رساله ابتدا وضع فعلی هر کدام از موسسات فرهنگی با اختصار و متمایز آن طرهارتفصه هائی که برای سال تحصیلی آینده که از مهرماه همین سال شروع خواهد شد تهیه گردیده است جهت احتضار هم-وم نگاشته شود تا با مساعدت و توجه مخصوص اولیای درك و افراد شریف آذربایجانی بلکه بعملی نمودن طرحهای اصلاحی مذکور در این رساله توفیق حاصل شود. تبریز تیرماه ۱۳۳۰ رئیس فرهنگ استان آذربایجان - دهقان

موسسات فرهنگى

شهرستان تبريز

کودکستانها

وضع فعلی

فلا در شهر تبریز دو باب کودکستان دولتی و دو باب کودکستان ملی وجود دارد که آمار محصلین و کارکنان آنها بقرار زیر میباشد :

شماره	اسامی کودکستانها		نوع کودکستان	شماره کودکان		شماره کارمندان		مجموع کودکان	مجموع کارمندان
	بزرگسالان	کودکان		بزرگسالان	کودکان	مربی	خدمت-آزار		
۱		کودکستان شهناز	دولتی	۵۴	۴۹	۷	۴	۹۳	۱۱
۲	»	شتربان	»	۴۷	۲۵	۵	۴	۷۲	۹
۳	»	پروین	ملی	۴۰	۴۰	۴	۲	۶۰	۶
۴	»	پرورش	»	۴۷	۴۲	۸	۲	۷۹	۱۰
			جمع	۱۷۸	۱۲۶	۲۴	۱۲	۳۰۴	۳۶

از جدول فوق پیداست مجموع کودکانی که در سال تحصیلی ۳۰-۱۳۲۹ در کودکستانهای دولتی و ملی شهر تبریز تربیت میشوند ۳۰۴ نفر میباشد در صورتیکه بطور تقریب کودکانی که بسن رفتن کودکستان (۳ تا ۶ ساله) در شهر تبریز هستند تقریباً سی هزار نفر میباشد در اینصورت متأسفانه باید اذعان نمود فقط یک صدم اطفالی که بسن رفتن بکودکستان هستند در اینهمه وسعات پذیرفته شده‌اند و برای بقیه آنها وسائل تربیت موجود نیست !

بنظر اداره فرهنگ آذربایجان موضوع تاسیس کودکستان در سراسر شهرها و بخشهای آذربایجان باید در سرلوحه سایر اصلاحات فرهنگی قرار گیرد چه با تاسیس کودکستانها و باغچه‌های اطفال که حقیقتاً موسسات فنی برای تربیت کودکان بوده و مربیان آنها کاملاً بوظایف خطیر خود آشنا باشند میتوان کودکان آذربایجانی را بطور صحیح پرورش داده علاوه از همان طفولیت آنها را بحرف زدن بالهجه شیرین فارسی که زبان رسمی مملکت میباشد آشنا نمود .
از ذکر این نکته نیز ناگزیر است که تاسیس کودکستان و باغچه طفل موقتی شهر

نتیجه خواهد بود که مربیان آنها بفن تربیت کودک و روانشناسی اطفال آشنا باشند والا تاسیس موسساتی که متصدیان آنها از فن پرورش اطفال بی اطلاعند بدون تردید نتیجه معکوس خواهد بخشید .

طفل در کودکستان مانند گلی در باغ باید با آزادی ولی تحت مراقبت دقیق باغبان دلسوز و آشنا برآموز این فن تربیت و پرورش باید تا کلیه قوای او طبق قانون طبیعت با کمال آزادی رشد و نمو نماید، بدین منظور البته وجود مربی کاملاً آشنا بفن پرورش کودک ضروریست و از همین جاست که دانشمند معروف آلمانی فردریک فروبل که در حقیقت موصی اولیه کودکستانها میباشد اسم این موسسات را باغچه اطفال گذاشته است .

نقشه پنج ساله

برای تاسیس یکمده کودکستان مطالعه سه موضوع ضرورت دارد :

۱ - تربیت مربیان کودکستان

۲ - تهیه ساختمان مناسب

۳ - تهیه وسایل تربیتی و تامین هزینه کودکستان

ذیلا هر کدام از سه موضوع مذکور را مورد بحث قرار میدهم :

۱ - تربیت مربیان کودکستان - برای تاسیس کودکستان اگر بنا شود منتظر وجود مربیان صددرصد تربیت شده و مطاع از رموز فن آموزش و پرورش و معرفت النفس باشیم بدیهی است حصول نتیجه بدین زودی حتی شاید تا چندین ده سال دیگر نیز میسر نباشد ، از طرف دیگر اگر با عجله و بدون مطالعه و داشتن مربیان صالح کودکستان باز شود بدیهی است این موسسات مفید و موثر نخواهد بود . پس بهتر است حد وسط گرفته شود یعنی سعی و کوشش شد از وسائل موجود حد اکثر استفاده بعمل آید .

بنظر اینجانب اگر کلاسهای مخصوصی در تهران و تبریز جهت تربیت مربیان کودکستانها دایر شود که در آن کلاسها مدت نه ماه دختران فارغ التحصیل دانشسراهای مقدماتی روزی یکی دو ساعت تحت نظر اساتید فن رموز علم روانشناسی کودک و فن تربیت اطفال را بیاموزند - خواهند توانست پس از خاتمه کلاس بسمت مربی در کودکستانها مشغول پرورش کودکان باشند .

وضع مادی - بدیهی است برای اینکه فارغ التحصیلهای دانشسرا بقبول این خدمت مهم و پرمشقت حاضر گردند لازمست استفاده مادی شایانی داشته باشند از این لحاظ باید بمحصلات کلاسهای مورد بحث پس از خاتمه کلاس و موفقیت در امتحانات مربوط کومک خرج کافی داده شود که اقلاً در حدود نصف مقرری و مزایای ماهیانه رفقای خود بیشتر در یافت نمایند تا بدین ترتیب به خدمت در کودکستانها تشویق شوند .

۳ - ساختمان محل کودکستانها - اوضاع کنونی بودجه وزارت فرهنگ تا فائده نمیتوان از وزارت پرور

انتظار مساعدت بیشتری داشت باید طبق نقشه صحیحی ساختمان کودکانها را در کلیه شهرها و بخشها بتدریج بعمده شهرداریهای محل گذاشت . در اینمورد میتوان از همت متمکنین واغنیای محل نیز استفاده نمود در هر حال باید در هر نقطه که مناسب وجود داشت با اجاره کردن آنجا کودکانرا دایر نمود و بتدریج شهرداری محل را بساختن بنای مناسب واداشت

۳ - هزینه کودکان - بدیهی است هزینه عادی کودکانها باید از بودجه وزارتفرهنگ تامین گردد و این کار اشکال زیادی نخواهد داشت وای موضوع فوقالعاده جالب توجه ومهم این است که در اغلب خانوادهها باصفاغذای کامل داده نمیشود برای تامین يك وعده غذای مقوی و کافی جهت کلیه اطفال و همچنین برای عادت دادن اطفال زندگانی اجتماعی و طرز صرف غذا و غیره بهتر و بلکه لارمتر است در کودکانها بکلیه اطفال نهار داده شود . هزینه غذای ظهر کودکان اغنیارا میتوان از اولیای آنهاگرفت برای تامین مخارج غذای سایر طبقات راه منحصر نبود استعانت از شهرداری محل میباشد و غیراز این راه فعلا طریق دیگری بنظرنمیرسد

استاد غاب مصری رئیس کل بازرسی وزارتفرهنگ مصر که اخیرا از موسسات فرهنگی ایران طبق دعوت اولیای وزارتفرهنگ بازدید مینمودند (در زمستان ۱۳۲۹) و يك هفته نیز بآذربایجان آمده بودند ضمن سخنرانی خود درتالار دانشسرای پسران تبریز متذکر شدند که در کلیه کودکانها و دبستانها و دبیرستانهای کشور مصر تمام حصیلین و محصولات غذای ظهر را مجاناً بهزینه وزارت فرهنگ در مدرسه صرف میکنند

در هر حال موضوع صرف غذای ظهر در کلیه مدارس مخصوصا در کودکانها فوق العاده

قابل اهمیت میباشد و باید این امر مهم حیاتی طرف توجه اولیای امور واقع شود

پیشنهاد - برای تاسیس یکصد باب کودکانستان در سرتاسر آذربایجان پس از اطاعات کافی پیشنهادی در تاریخ ۲۹/۱۰/۱۹۲۹ بمقام وزارتفرهنگ که در آن موقع جناب آقای دکتر جزایری تصدیق این سمت بودند تقدیم شد و متاسفانه بعلت استعفای ایشان طرح مزبور مورد توجه قرار نگرفت در تاریخ ۲۹/۱۱/۲۲ مجددا لزوم مطرح نمودن موضوع اساسی مذکور در هیئت وزیران بحرحوم دکتر زنگنه وزیر وقت فرهنگ معروض گردید که متاسفانه این بار نیز فرصت رسیدن بموضوع پیدا نشد و برای سومین بار در تاریخ ۲۹/۱۱/۲۲ بجناب آقای آموزگار وزیر سابق فرهنگ گزارش شده است

طرح مذکور در زیر نوشته میشود امیداست با تصریب آن قدم اساسی نسبت باصلاح وضع فرهنگ آذربایجان برداشته شود :

تصویبپناهه هیئت وزیران

هیئت وزیران بنا پیشنهاد شماره - وزارت فرهنگ در جلسه مورخ - آثیت نامه زهر

را تصویب نمودند :

آئیننامه تاسیس کودکستانها در آذربایجان

بمنظور تربیت صحیح اطفال آذربایجانی و آشنا نمودن آنها از طفولیت بشکلم زبان فارسی وزارت فرهنگ باید اقدامات زیر را بعمل آورد:

- ماده ۱ - از ابتدای سال تحصیلی - ۳۱ - ۱۳۳۰ بتدریج تا پنج سال باید یکصد باب کودکستان در کلیه نقاط آذربایجان تاسیس شود.
- ماده ۲ - جهت ساختمان محل این کودکستانها شهرداری هر محل بانظر و طبق نقشه اداره فرهنگ باید بتدریج و متناسب با بودجه شهرداری عمارت های مناسب با وضع محل ساختمان نموده در اختیار اداره فرهنگ بگذارد.
- ماده ۳ - مدیره های این کودکستان ها در ماه دوهزار ریال فوق العاده مدیریت کودکستان و معلمه های بومی یکهزار ریال و غیر بومی یکهزار و پانصد ریال علاوه بر کلیه حقوق و مزایائی که طبق مقررات وزارت فرهنگ بآنها تعلق میگیرد اضافه خواهند گرفت.
- ماده ۴ - جهت تربیت مدیره ها و مربیان کودکستانهای مورد بحث بلافاصله از طرف وزارت فرهنگ کلاسی در پایتخت و در شهر تبریز تشکیل خواهد شد.
- در کلاس مزبور داد و طلبان دارای گواهینامه دوره پنج ساله متوسطه دختران یا فارغ التحصیل دانشرا بمقدمائی در مدتی که کمتر از شش ماه نخواهد بود . اصول فن پرورش کودک و اصول علمی تربیتی معمول در کودکستانها را بوسیله استادان فن تعلیم و تربیت و دیورات مبرز فرا خواهند گرفت . حق التدریس اشخاص مزبور از طرف وزارت فرهنگ پرداخت خواهد شد . سایر مقررات مربوط بکلاسهای مزبور بتصویب شورای عالی فرهنگ خواهد رسید.
- ماده ۵ - اطفال اصولا در این کودکستانها مجانا پذیرفته خواهند شد ولی اداره فرهنگ هر محل میتواند از اطفال ثروتمندان ماهیانه حد اکثر یکصد ریال بعنوان هزینه غذا دریافت نماید ولی در هر حال نباید تعداد اطفال مجانی در کودکستانها از نصف کلیه کودکانیکه بکودکستان میروند کمتر باشد .
- ماده ۶ - در کودکستانها ساعت ده بکودکان نیم چاشت که عبارت از شیر بامقداری نان یا کره و مربا باشد داده خواهد شد . برای تامین هزینه غذای کودککان علاوه بر مبالغی که طبق ماده ۵ از ثروتمندان گرفته میشود در بودجه شهرداری و فرهنگ محل مبلغ کافی همه ساله بدین منظور اعتبار بآدار خواهد شد
- ماده ۷ - سایر مقررات مربوط بکودکستانهای آذربایجان با مراعات وضع محل از طرف شورای فرهنگی آذربایجان وضع و پس از تصویب وزارت فرهنگ به موقع اجرا گذاشته خواهد شد .

دبستانها

وضع کنونی

متأسفانه وضع کنونی اغلب دبستانهای تبریز از حیث نداشتن محل و ساختمان مناسب و باعمل فنی تعلیماتی چندان رضایت بخش نیست در این جا برای اطلاع کامل خوانندگان محترم ابتدا وضع فعلی مدارس ابتدایی و آمار کامل آنها را مختصراً ذکر نموده سپس نقشه‌ایکه جهت اصلاح آنها طرح شده است مشروحاً مورد بحث قرار میدهم .

آمار دبستانها

در سال تحصیلی ۳۰ - ۱۳۲۹ کلیه مدارس شهر تبریز و حومه آن از دولتی و ملی دختران و پسران ۷۸ باب بوده بشرح زیر :

جمع کل	مختلط			پسرانه			دخترانه			نوع دبستانها
	مجموع	ملی	دولتی	مجموع	ملی	دولتی	مجموع	ملی	دولتی	
۲۵	۱۴	-	۱۴	۱۱	-	۱۱	-	-	-	دبستان چهار کلاسه
۲	-	-	-	۲	-	۲	-	-	-	> دو کلاسه پنجم و ششم
۵۱	۲۴	۸	۱۶	۲۵	۱۰	۱۵	۲	۲	-	پنج و هشت کلاسه کامل
۷۸	۳۸	۸	۳۰	۳۸	۱۰	۲۸	۲	۲	-	مجموع

چون اغلب از دبستانها کلاسهای اضافه دارد لذا تعداد هر کدام از کلاسهای دبستانهای شهر و حومه طبق جدول زیر میباشد :

جمع کل	مختلط			پسرانه			دخترانه			نوع کلاسها
	مجموع	ملی	دولتی	مجموع	ملی	دولتی	مجموع	ملی	دولتی	
۱۲۹	۲۹	۹	۷۰	۴۹	۹	۴۰	۱	۱	—	کلاس اول دبستان
۱۱۴	۵۵	۸	۴۷	۵۷	۱۰	۴۷	۲	۱	۱	> دوم >
۱۰۰	۴۰	۶	۳۴	۵۸	۱۲	۴۶	۲	۱	۱	> سوم >
۸۷	۲۴	۶	۱۸	۵۷	۱۲	۴۵	۶	۱	۵	> چهارم >
۶۷	۱	۱	—	۵۰	۱۴	۳۶	۱۶	۴	۱۲	> پنجم >
۵۱	—	—	—	۳۷	۱۵	۲۲	۱۴	۴	۱۰	> ششم >
۵۴۸	۱۹۹	۳۰	۱۶۹	۳۵۸	۷۲	۲۸۶	۴۱	۱۲	۲۹	مجموع

بطوریکه از جدول فوق پیداست در سال تحصیلی ۳۰-۱۳۲۹ در شهر تبریز و حومه ۵۴۸ کلاس در ۷۸ دبستان دایر بوده بدین ترتیب بطور متوسط هر دبستان دارای ۷ کلاس خواهد بود

آمار محصلین - شماره محصلین دبستانهای شهر و حومه در سال تحصیلی مورد بحث ۱۵۹۳۹ نفر پسر و ۵۸۸۸ نفر دختر جمعا ۲۱۸۲۷ نفر بوده بشرح جدول زیر :

محصلین	دبستانهای دولتی	دبستانهای ملی	مجموع
پسر	۱۱۶۶۳	۴۲۷۷	۱۵۹۳۹
دختر	۵۰۹۳	۷۹۶	۵۸۸۸
مجموع	۱۶۷۵۶	۵۰۷۳	۲۱۸۲۷

بطوریکه از جدول فوق پیداست تعداد پسرانی که در شهر و حومه به مدرسه میروند تقریباً دو برابر ونیم تعداد دختران میباشد و از اینجا میتوان دریافت که تعلیمات دختران چقدر مورد عدم توجه اولیای آنهاست و باید اداره فرهنگ آذربایجان در درجه اول با این فکر عدم توجه بترتیب دختران که متأسفانه در اغلب خانوادهها هست مبارزه جدی و صحیح بنماید. دختران مادران آتیه خواهند بود برای اینکه بتوانند اولاد خود را با اصول صحیح پرورش دهند بیشتر از پسران بترتیب احتیاج دارند، بطوریکه ذکر شد اگر در تعلیم و تربیت آنها تصور شود در نسل آینده آنانرا این عدم توجه و بیعلاقگی بخوبی هویدا خواهد شد.

شماره محصلین هر کلاس با تفکیک پسر از دختر و دولتی از ملی طبق جدول زیر میباشد:

کلاسها	پسر			دختر			جمع کل
	دولتی	ملی	مجموع	دولتی	ملی	مجموع	
کلاس اول	۳۴۰۱	۹۴۲	۴۳۴۳	۱۵۲۳	۲۸۸	۱۸۱۱	۶۱۵۴
> دوم	۲۴۲۵	۵۸۵	۳۰۱۰	۱۰۶۲	۱۲۷	۱۱۸۹	۴۱۹۹
> سوم	۲۰۱۳	۶۷۰	۲۶۸۳	۹۰۳	۱۲۵	۱۰۲۸	۳۷۱۱
«چهارم»	۱۷۳۱	۶۸۱	۲۴۱۲	۷۰۳	۹۵	۷۹۸	۳۲۱۰
«پنجم»	۱۲۷۱	۷۵۵	۲۰۲۶	۵۹۳	۱۱۰	۷۰۳	۲۷۲۹
> ششم	۸۲۱	۶۴۴	۱۴۶۵	۳۰۸	۵۱	۳۵۹	۱۸۲۴
مجموع	۱۱۶۶۲	۴۲۷۷	۱۵۹۳۹	۵۰۹۲	۷۹۶	۵۸۸۸	۴۱۸۴۷

از مطالعه جدول فوق دو موضوع جلب توجه میکند

اولاً تعداد محصلین کلاس اول در شهر و حومه ۶۱۵۴ نفر و تعداد محصلین کلاس ششم ۱۸۲۴ نفر میباشد یعنی فقط ۲۹٫۶ درصد محصلین کلاس اول دبستان میتوانند تا کلاس ششم تحصیلات خود را ادامه دهند و هفتاد درصد آنها در مدت شش سال به علل مختلف ترک تحصیل مینمایند. اگر علل این ترک تحصیل مورد مطالعه قرار گیرد بدون تردید در درجه اول باید فقر خانوادهها و عدم استطاعت مالی آنها را بتمامین وسایل تحصیلی اطفال و تامین معاش خانواده خود ذکر نمود. اطفال به علت فقر پس از یکی دو سال تحصیل اولاد خود را از دبستان اخراج نموده در دنبال کار میفرستند، در صورتیکه تحصیلات ابتدایی برای هر کسی لازم و بلکه واجبست

روزی میتوان انتظار داشت که همه اطفال تحصیلات ابتدائی خود را پایان رسانند که سطح زندگی کلیه طبقات با ایجاد کارهای تولیدی در کشور بعدی بالا رفته باشد تا برای هر خانواده میسر شود اولاد خود را جهت تحصیل در دبستان بگذارند و قبل از خاتمه تحصیلات ابتدائی از آنها انتظار کار نداشته باشند .

اگر کلاس چهارم ابتدائی را که عجلانما قانون تعلیمات اجباری در نقاطی که اجرا شده تا کلاس مزبور عملی میشود مورد نظر قرار دهیم معلوم میشود از مجموع محصلینی که در شهر تبریز و حومه وارد دبستان شده اند تقریباً نصف شان تا کلاس چهارم ابتدائی تحصیلات خود را ادامه میدهند و نصف دیگر آنها در جریان ۳ سال تحصیل از مدرسه خارج میشوند این عده استطاعت و قدرت ندارند که اقلاً تا کلاس چهارم ابتدائی نیز تحصیلات خود را ادامه دهند و قبل از یازده سالگی بیکار میمانند و باید دنبال کار میروند . بعقیده این جانب باید اولیای امور کشور توجه مخصوص باین نکته معطوف نمایند و بهتر ترتیبی که ممکن است در بالا بردن سطح معیشت اهالی و تامین حداقل احتیاجات آنها کوشش بسزائی مبذول دارند تا کم کم خانواده ها قدرت داشته باشند اقلاً ۴ سال اطفال خود را در دبستان بگذارند .

تا نیا بطوریکه از جدول فوق پیداست تعداد محصلین کلاس اول ۶۱۵۴ نفر میباشد یعنی در سال تحصیلی ۳۰-۱۳۲۹ تقریباً شش هزار نفر از اطفالیکه در شهر تبریز و حومه در سن رفتن به مدرسه بوده اند جهت تحصیل بدبستان رفته اند در صورتیکه تعداد اطفال هفت ساله شهر و حومه طبق اطلاعاتی که از اداره آمار بدست آمده تقریباً در حدود ده هزار نفر بوده یعنی کمی بیشتر از نصف اطفالی که قانوناً باید به مدرسه بروند تحصیل مینمایند و کمی کمتر از نصف یعنی در حدود چهار هزار نفر از اطفالیکه در سن هفت سالگی بودند به علل متعدد که با زهم در درجه اول فقر و عدم استطاعت خانواده هارا باید ذکر نمود از تحصیل باز مانده اند و باید برای آنها فکر اساسی بشود که تمام اطفال از نعمت خواندن و نوشتن بهره مند گردند .

باید متوجه بود آمار مذکور در بالا مربوط بشهر تبریز و حومه آن میباشد متأسفانه اگر دهات و بخشها در نظر بگیریم نسبت محصلین کلاس اول دبستانها به تعداد اطفال هفت ساله که در تبریز تقریباً شصت درصد میباشد در نقاط مزبور خیلی کمتر خواهد بود بعدیکه در اغلب نقاط حتی ربع اطفال هفت ساله نیز به مدرسه نمیروند و در بعضی نقاط متأسفانه اطفال اصلاً به مدرسه دسترسی ندارند .

اولیای اداره فرهنگ آذربایجان بعلت اینکه حتی الامکان برای پذیرفتن تمام کلاسهای يك نوبتی اطفالی که به مدارس مراجعه مینمایند چاداشته باشند و کمی را بعلت نبودن محل خالی در کلاس از تحصیل باز ندارند در سالهای پیش مجبور شده اند روش کلاسهای يك نوبتی را معقول نمایند یعنی از کلاس و انانیه واحد دو دسته از محصلین استفاده مینمایند يك عده فقط از صبح تا ظهر درس میخوانند و عده دیگر در همان کلاس از ظهر تا عصر، بدین ترتیب هر روز در يك کلاس دو دسته محصل مشغول تحصیل میباشد .

آمار کلاسهای يك نوبتی شهر تبریز بر طبق جدول زیر میباشد :

کلاس اول	کلاس دوم	کلاس سوم	کلاس چهارم	پنجم	ششم	جمع کلاسها
۶۴ باب	۴۱	۳۰	۱۷	۴	۳	۱۵۹ باب

در اینجا لازمست متذکر شود علاوه بر کلاسهای مذکوره در جدول فوق عده زیادی از کلاسهای دیگر دبستانها نیز تا آذر ماه ۱۳۲۹ يك نوبتی بود که با مجاهدت کامل اداره فرهنگ کلاسهای مزبور از آذر ماه هر دو وقت صبح و عصر دایر شده است .

باید توجه داشت کلاسهای يك نوبتی دوسه سال قبل اضطرارا از طرف وزارت فرهنگ فقط برای داوطلبان کلاس اول ابتدایی که تعداد آنها زیاد بود و برای پذیرفتن همه آنها فرهنگ تهران باندازه کافی دبستان در اختیار نداشت ایجاد گردید ولی متاسفانه این عمل در آذربایجان تا کلاس ششم دبستان نیز سرایت نموده است در صورتیکه بعقیده اینجانب اگر پذیرفتن دو دسته معصل در کلاس اول دبستان جایز باشد در کلاس دوم مکروه است و از کلاس سوم بیالا کاملا مضر میباشد چه مخصوصا در روز های کوتاه زمستان که بهترین فصل تحصیلی دبستانها است بعلت کوتاه بودن روز ها در دو یا سه ساعت بعد از ظهر هرگز طفل قادر نخواهد بود برنامه تحصیلات کلاس سوم یا چهارم را فرا گیرد و در نتیجه از رفتن بدبستان استفاده حاصل نخواهد شد بلکه بدین ترتیب اند و سه ساعت وقت طفل نیز بیهوده تلف میگردد . حتی به عقیده اینجانب در کلاس اول و دوم نیز این روش غلط را نباید عمومی کرد مگر در مواقع اضطراری خیلی محدود که چاره منحصر بفرد يك نوبتی نمودن کلاسها باشد چه در دبستان اطفال علاوه بر فرا گرفتن مواد برنامه تحت نظر مربیان تربیت مییابند و صفات پسندیده را بشدریج فرا میگیرند اگر بنا شود کودک فقط صبح یا عصر در مدرسه بوده بقیه اوقاترا در کوچه و بازار مشغول بازی شود بدیهی است از تربیت نصف وقت نیز نتیجه بدست نخواهد آمد

بنا براتب مذکور این اداره تصمیم جدی دارد برای سال تحصیلی ۳۱-۱۳۳۰ اگر هم برهم زدن کلی این روش نامطلوب موفق نگردد انلا تعداد آنها را بعد اقل رسانیده و فقط بکلاسهای اول و دوم دبستان محدود نماید

آموزگارگان - یکی از اشکالات مهم و اساسی تاسیس دبستان و دایر نگهداشتن آن عدم وجود آموزگار میباشد فعلا در دبستانهای دولتی شهر تبریز و حومه تعداد ۷۱۹ نفر آموزگار

زن و مرد مشغول تدریس میباشند بشرح زیر:

آموز کاران قراردادی	کمک آموز کاران	انها تیکه رتبه آموز کاری دارند	دارندگان رتبه اداری	جمع کل
۱۴۹ نفر	۱۱۲ نفر	۴۳۰ نفر	۲۸ نفر	۷۱۹

بطوریکه از جدول فوق پیداست در شهر تبریز که مرکز استان میباشد از ۷۱۹ نفر آموز کار فقط ۴۳۰ نفر آنها رتبه آموز کاری دارند و بقیه اشخاصی هستند که برای آموز کاری تربیت نشده اند اغلب آنها دارای گواهینامه شش ساله ابتدائی میباشند که اضطراراً استخدام شده اند بدیهی است این قبیل اشخاص بهیچوجه صلاحیت همده دار شدن وظیفه سنگین تربیت و تعلیم اطفال مردم را ندارند .

نکته قابل توجه این است که همه ۴۳۰ نفر دارندگان رتبه آموز کاری نیز در دانشسراها جهت آموز کاری تربیت نشده اند بلکه يك قسمت از این اشخاص نیز به علت داشتن سابقه آموز کاری رتبه رسمی آموز کاری گرفته اند و در حقیقت تعداد آموز کاران دانشسرا دیده که اختصاصاً برای تصدی شغل آموز کاری تربیت میشوند خیلی کمتر از این میزان میباشد و بقیه افرادی هستند که از ناچاری استخدام گردیده اند و تربیت اطفال مردم بدست آنها برده شده است در صورتیکه فن شریف آموز کاری خیلی مهمتر از اینهاست هر کسی که خواندن و نوشتن را بلد بوده و تحصیلاتش کلاس ابتدائی را تمام کرد بتواند آموز کار شود بقول معروف هزار نکته باریکتر زمو اینچاست که متأسفانه در کشور ما بهیچیک از این نکات باریک توجه نمیشود

فلا برای تربیت آموز کاران کلیه نقاط آذربایجان - باستانهای رضایه فقط دانشسرای **دستگاه تربیت آموز کار** پسران منحصر بفرود شهر تبریز وجود دارد که در سال بطور متوسط پنجاه الی شصت نفر آموز کار از آنجا فارغ التحصیل میگردد .

در سالهای قبل یکباب دانشسرای دختران نیز در شهر تبریز وجود داشت که در سال ۱۳۲۸ به علت اینکه خانم آموز کار در شهر تبریز بعد کافی وجود داشت و از طرف دیگر ممکن نبود به شرط فعلی دختران را بشهرهای دیگر و دهستانها اعزام نمود دانشسرای مزبور بدیورستان دخترانه تبدیل گردیده است .

آمار فارغ التحصیل های دانشسراهای دختران و پسران تبریز از بدو تاسیس تاکنون طبق جدول زیر میباشد :

فارغ التحصیل های دانشسرای دختران	فارغ التحصیل های دانشسرای پسران	جمع کل
۳۰۶ نفر	۴۴۸ نفر	۷۵۴ نفر

باید متوجه بود که از این ۷۵۴ نفر در حدود ۱۰۷ نفر به اصلاً به خدمت فرهنگ وارد

نشده‌اند و با در حوزه‌های دیگر غیر از آذربایجان مشغول خدمت می‌باشند بطوریکه از فارغ‌التحصیل‌های مذکور فقط ۶۴۷ نفر در خدمت فرهنگ آذربایجان باقی مانده‌اند که این عده نیز در کلیه نقاط آذربایجان مشغول خدمت هستند و شاید نصف آنها یعنی در حدود سیصد نفر در شهر تبریز انجام وظیفه می‌نمایند .

در صورتیکه قبلا مذکور شد تعداد آموزگاران فعلی شهر تبریز و حومه ۷۱۹ نفر می‌باشند یعنی حتی نصف آموزگاران شهر تبریز نیز که مرکز آذربایجان می‌باشد دانشرا دیده نیستند بدین ترتیب این نسبت در شهرستانهای دیگر و مخصوصا بخشها و دهات از ثلث و ربع و حتی از یکدهم نیز کمتر می‌باشد .

پس برای توسعه فرهنگ آذربایجان در درجه اول باید ب فکر توسعه دستگاه تربیت معلم بود و قبل از تربیت کردن معلم آزموده از تاسیس دبستان و کلاس اضافی بپیچوجه نتیجه بدست نخواهد آمد . و حتی اگر محیط بذکر حقایق مناسب باشد بمقیده اینجانب قبل از تربیت معلم با ایمان و به سواد و آشنا ب فن پرورش کودک به تعداد کافی هرگز نباید ب فکر تاسیس کلاس اضافی افتاد چه بی سواد ماندن اطفال مردم بمراتب بهتر از این است که زیر دست مربیان تربیت ندیده و نا صالح پرورش یابند زیرا که از قدیم گفته‌اند .

ذات نسا یافنه از هستی بخش کی تواند که شود هستی بخش

کسیکه خود از تربیت صحیح سهمی ندارد چطور خواهد توانست کودکان معصوم را

تربیت نماید ؟

مجله مدارس

موضوع مجله مدارس فنی و تهیه ساختمان مناسب برای دبستانهای جدیدالتاسیس در آذربایجان نیز مانند کلیه نقاط دیگر کشور یکی از گرفتاریهای بسیار مهم و اساسی فرهنگست میباشد که از نقطه نظر اهمیت آن جا دارد طرح اساسی و جامعی برای ساختمان مدارس تمام کشوری ریزی شود تا بتدریج در چند سال باتمیین اعتبار خاصی برای کلیه آموزشگاهها مجله مناسبی مطابق اصول فنی تعلیم و تربیت و بهداشت ساختمان گردد

بمقتضای اینجانب که مدارس پایتخت و اغلب نقاط دیگر کشور را بازدید نموده ام مجله آموزشگاهها در شهر تبریز و استان آذربایجان بدتر از سایر نقاط دیگر کشور میباشد مثلا در شهر تبریز که مرکز استان آذربایجان است فقط صدی ۱۵۷ مدارس مجله مناسب و ساختمان نسبتا آبرومند دارد و بقیه که صدی ۸۴۳ باشد در عمارات استیجاری که برای سکونت اشخاص ساختمان شده تاسیس گردیده است، بدیهی است در ساختمان هیچکدام از این قبیل منازل اصول فنی رعایت نگردیده و بجراز دو سه باب آنها بقیه بهیچوجه برای جادادن کودکان مناسب نیست و اگر بحسب غورمندی ما برنخورد باید با کمال جرئت گفت که محلهای مزبور را که متاسفانه فعلا در هر کدام چندین صد نفر کودک مشغول تحصیلند و بهترین دوران جوانی خود را در آنجا های مرطوب و کم نور میگذرانند در کشورهای خارجی برای جادادن حیوانات نیز مناسب نمیدانند یعنی در کشورهای متقدم مجله پرورش طیور و حیوانات به مراتب تمیزتر و پاکیزه تر از دبستانهای تبریز میباشد چه در ساختمان مجله تربیت طیور مثلا اصول فنی پرورش مرغ با توجه بآب و هوای مجله و احتیاجات طبیعی نوزاد طیور مراعات میگردد، چه در مایه تاسف است در کشور ما باطفال معصوم که سرمایه کشور میباشدند باندازه طیور نیز توجه نمیشود!

رای اینکه مندرجات این مبحث باغراق شاعرانه تعبیر نشود مجبور است ارقامی چند از تعداد آموزشگاهها و ساختمانهای دولتی و امکان استیجاری شهر تبریز و حومه را باستحضار خوانندگان محترم برسانم .

جدول زیر حاکی از آمار مجله های دولتی مدارس شهر تبریز میباشد :

شماره	نام مدرسه	شماره	نام مدرسه
۱	دبیرستان فردوسی	۷	دبستان خیام
۲	« پروین	۸	« رازی
۳	« منصور	۹	« ممتاز
۴	« شاهدخت	۱۰	« فرمانفرمایان
۵	« ایراندخت	۱۱	« شتربان
۶	دانشسرایه قدمائی پسران		

باید توجه داشت مجله دبیرستان شاهدخت و دبستانهای خیام و فرمانفرمایان برای دبستان ساخته نشده بلکه ساختمان آنها متعلق بدولت میباشد .

در جدول زیر سیاهه مجله‌هایی که جهت دبستانها در شهر تبریز و حومه اجاره شده است با میزان اجاره بهاء ماهیانه آنها باستحضار خوانندگان میرسد :

ردیف	اسم مدرسه	محل مدرسه	میزان کرایه ماهیانه	ردیف	اسم مدرسه	محل مدرسه	میزان کرایه ماهیانه
۱	دبستان صائب	شهر تبریز	۱۰۰۰ ریال	۲۳	دبستان بهلولی	شهر تبریز	۱۵۰۰ ریال
۲	« ۱۷ دی	«	۲۰۰۰ «	۲۴	« اردیبهشت	«	۹۰۰ «
۳	« ۱۵ بهمن	«	۱۲۰۰ «	۲۵	« بهمنی	«	۴۰۰۰ «
۴	« غزالی	«	۲۵۰۰ «	۲۶	« همام	«	۲۵۰۰ «
۵	« حافظ	«	۲۰۰۰ «	۲۷	« امیری	«	۱۴۰۰ «
۶	« فروردین	«	۱۳۰۰ «	۲۸	« بانوان	«	۲۰۰۰ «
۷	« فرخی	«	۱۹۵۰ «	۲۹	« سدی	«	۴۲۰۰ «
۸	« منیره	«	۱۸۰۰ «	۳۰	دبستان لقمان	«	۱۵۰۰ «
۹	« تربیت	«	۱۴۰۰ «	۳۱	« حکمت	«	۲۶۰۰ «
۱۰	« بدر	«	۲۲۵۰ «	۳۲	« تربیت	«	۴۰۰۰ «
۱۱	« آذر	«	۱۵۰۰ «	۳۳	دبستان ششگیلان	«	۲۲۵۰ «
۱۲	« نادر	«	۳۵۰۰ «	۳۴	« خجسته	«	۱۷۰۰ «
۱۳	« نظامی	«	۳۰۰۰ «	۳۵	« نفقه الاسلام	«	۲۸۵۰ «
۱۴	« رشیدی	«	۱۰۵۰ «	۳۶	« غبان	«	۱۵۰۰ «
۱۵	« سرخاب	«	۲۵۰۰ «	۳۷	« امید-ردرود	حومه تبریز	۵۰۰ «
۱۶	« نویناد اهراب	«	۵۰۰۰ «	۳۸	« کیهان سعدآباد	«	۲۰۰ «
۱۷	« کودگستان شهناز	«	۶۰۰۰ «	۳۹	« گیوان بارنج	«	۲۵۰ «
۱۸	« شتربان	«	۲۰۰۰ «	۴۰	« لاله	«	۴۰۰ «
۱۹	دبستان سمند	«	۱۵۰۰ «	۴۱	« قره‌لک	«	۵۰۰ «
۲۰	« خیابانی باغ‌میشه	«	۱۳۰۰ «	۴۲	« جاوید سراسکند	«	۲۵۰ «
۲۱	« شهریار	«	۸۰۰ «	۴۳	« مسعود یوسف آباد	«	— «
۲۲	« جهشید	«	۱۰۰۰ «				

شماره	اسم دبستان	محل	میزان کرایه ماهیانه	شماره	اسم دبستان	محل	متران کرایه ماهیانه
۴۴	دبستان نو بیناد	تبریز	۷۵۰	۵۳	دبستان شبلی دبستان آباد	حومه شهر	-
۴۵	هنرستان صنعتی	<	۴۰۰۰	۵۴	دبستان سهند	<	-
۴۶	دبیرستان حرفه ای پسران	<	۳۰۰۰	۵۵	دبستان جلالی قلعه جوق	<	-
۴۷	دبیرستان حرفه ای دختران	<	۱۸۰۰	۵۶	دبستان سیسات	<	-
۴۸	دبستان ساسان	<	۱۴۰۰	۵۷	دبستان آزر	تبریز	-
۴۹	< مجیر - منج	حومه شهر	۷۰۰	۵۸	دبستان کاهو	<	-
۵۰	دبستان نظران	>	۷۰۰	۵۹	دبستان آریا	<	-
۵۱	دبستان نیر	<	۸۰۰				
۵۲	< کیو نومت آباد	<	۴۰۰				
					جمع		۹۵۱۵۰

نتیجه مطالعه دو جدول مذکور

از مطالعه دو جدول مذکور در این مبحث مطالب زیر جلب توجه مینماید .

وضع محل مدارس

اگر از لحاظ تعداد مدارس در نظر بگیریم فقط ۱۵۷ مدارس شهر و حومه دارای ساختمان مناسب میباشد و بقیه که ۸۴۳ مدارس باشد درامکنه استیجاری دایر گردیده که بهیچوجه برای اینکار مناسب نیست .

از لحاظ محصلین مدارس نیز ۴۳۰۱ نفر یعنی تقریباً ۱۵ محصلین شهر تبریز و حومه در ساختمان مناسب تحصیل میکنند و بقیه که ۸۵ محصلین باشد افلاش ساعت در شبانه روز وقت خود را در اطرفهایی میکنندراند که نور کافی ندارد و اغلب آنها نیز مرطوب و پیرنابل سکونت میباشد .

بعلاوه بطوریکه در اصول سابق به تفصیل مذکور شد بعلمت عدم دست رسی بهمین ساختمانهای اجاره غیرواجد شرایط تقریباً ۱۵۷ کلاس دبستانها يك نوتی میباشد یعنی برای نصف این کلاسها اگر محل مناسب پیدا شود باید مدارس مستقلی گردد . خلاصه آنکه همین ساختمانهای استیجاری غیرواجد شرط و یا خرابه های غیر قابل سکونت نیز باندازه کافی در اختیار اداره فرهنگ نمیشد

در بعضی مدارس فضای آنها بقدری کم و محدود میباشد که بدون اغراق حتی برای ایستادن اطفال نیز در صحن مدرسه محل کافی موجود نیست کجارسد بگردش و بازی آنها بطور مثال دبستان همام شهر تبریز ذکر میشود که در یک محیط کوچک یعنی در ۳۲۳ متر مربع ۱۰۲۵ نفر محصلین مدرسه مجبورند بازی و گردش نمایند یعنی برای هر محصل از صحن مدرسه ۰٫۳ متر مربع میرسد .

وجه اجاره ماهیانه
از جدول دوم معلوم میشود که ماهیانه ۹۵۱۵۰ ریال وجه کرایه محل مدارس از بودجه فرهنگ پرداخت میشود اگر باین مبلغ کرایه ماهیانه محل خود اداره فرهنگ و اوقاف و بهداری آموزشگاهها نیز علاوه شود در ماه ۱۱۲۵۵۰ ریال یعنی در سال ۱۳۵۰،۶۰۰ ریال بصرف پرداخت اجاره محل دبستانها میرسد .

در دوره وزارت جناب آقای دکتر جزایری وزارت فرهنگ طرحی تهیه نموده بود که مبلغ کافی از یکی از بانکها قرض نموده بصرف ساختمان مدارس در سرتاسر کشور برساند و اقساط آنرا از محل اعتبار ماده ۱۴ کرایه عمارات استیجاری مستمک نماید ، گویا طرح مزبور بهجلس شورایملی نیز تقدیم گردیده است ولی متأسفانه تاکنون نسبت بطرح مزبور باهرفکر اساسی دیگری در مورد ساختمان دبستانها تصمیم جدی اتخاذ نگردیده است .

بالاخره باید برای کلیه دبستانهای کشور ساختمان حسابی تهیه شود و اطفال معصوم از این خرابهها خلاص گردند. در اینجا بيمورد نیست که عقیده شخصی خود را در مورد ساختمان دبستانها متذکر شوم ، با در نظر گرفتن بینه اقتصادی و مالی کشور و با توجه باینکه حتی المقدور باید از تحمیل عوارض جدید بر بیکر نحیف توده مردم خودداری شود بقعده اینجانب ساختمان مدارس لوکس که در آنها تزیینات آخرین روش معمولی در کشورهای نروتمند اروپا و آمریکا را بکسار میبرند بکلی باید موقوف گردد و در عرض باید از محل هزینه بکی از این ساختمانها ده باب عمارت ساده درعین حال بسیار محکم که در آن کلیه نکات فنی و بهداشتی مراعات شده باشد ساختمان گردد . در کشوریکه هشت دهم مدارس پایتخت آن در خرابهها تاسیس گردیده چه احتیاج بود که جهت ساختمان هر کدام از ده باب دبستانهای نویناد تهران اقلاً چهل پنجاه ملیون ریال مصرف شود ؟ آیا بهتر نبود با آن مبلغ منجاوز از صد باب ساختمان ساده و محکم بنا گردد و کلیه اطفال معصوم بدبخت از این ویرانهها خلاص شوند ؟!

متأسفانه افراط و تفریط در کلیه ذئون کشور مارخته کرده است يك طبقه ملیونرودارای همه چیز بقیه بریشان و مفلوک و گرسنه . همینطور است کارها تیکه در این کشور انجام میشود یا افراط محض است یا تفریط بیحد و کمتر از اعتدال پیروی میشود ! در همین شهر تبریز که از مشاهده محل خرابه مرطوب اغقب دبستانها هر فرد با حسی متاثر میشود و از بی اعتنائی اولیای امور باطفال و جوانان و مردان آیتده کشور حتی از آتیه مملکت نیز نا امید میگردد آیا چه احتیاج بود در حدود شش ملیون ریال بصرف ساختمان دبیرستان منصور برسد در صورتیکه میشد با آن مبلغ اقلاً ده باب دبستان محکم و

ساده بنا نمود و ده برابر بیشتر از آنچه که فعلا در دبیرستان مزبور تحصیل مینمایند در آن ساختمانها تحصیل اشتغال ورزند :

در هر حال بنظر نویسنده در ساختمان دستانها باید حتی المقدور از تزئینات و تشریفات زائد کاملا صرف نظر شود و با حداقل اعتبار ساختمان های متعدد ساده و در همین حال محکم بنا گردد و الا از ساختن چند باب مدرسه لوکس غیر از اینکه بین اطفال و کودکان نیز از همین سن طفولیت حس بدبینی ایجاد شود نتیجه عاید نخواهد شد.

بهانه نبودن اعتبار

بعقیده اینجانب برای تامین هزینه ساختمان دستانها در سرتاسر کشور نمیتوان گفت اعتبار کافی در اختیار نیست بلکه باید اذعان نمود از همین بودجه فعلی نیز میتوان اعتبار کافی برای ساختمان کلبه آموزشگاهها تامین نمود و پیش کشیدن عدم اعتبار فقط بهانه بیش نیست که متاسفانه اگر از راه تعدد نباشد باید اذعان نمود در نتیجه عدم توجه بمقدرات اساسی کشور و کج سلیقه کی اعتبارات فعلی در غیر محل حقیقی خود بمصرف میرسد برای مثال از همین شهر تبریز نام میبریم ، در سه چهار سال اخیر گویا در حدود چهل میلیون ریال بمصرف ساختمان کاخ دارائی رسیده است و برای تکمیل آن حتما ده میلیون ریال دیگر نیز باید بمصرف برسد تا کاملا مهیا و آماده استفاده گردد در صورتیکه با پنجاه میلیون ریال طبق حساب دقیق میتوانستند اقلا ۷۵ باب دبستان بسیار مناسب و محکم ولی ساده در محل قبرستانهای مترو که یا زمین های متعلق بشهرداری و اوقاف و غیره بسازند که نه فقط حالا بلکه تا ده سال دیگر نیز احتیاج فرهنگ تبریز از لحاظ ساختمان دستانها تامین گردد و اطفال معصوم من و شما از این خرابه ها خلاص شوند منظور نگارنده از ذکر مثال فوق مطلقا نشان دادن نمونه بود و الا البته باید اداره دارائی و سایر ادارات دولتی دارای ساختمانهای مناسب باشند ولی میشد از خود اولیای محترم دارائی تقاضا نمود بخاطر اطفال معصوم خودشان دوسه سال نیز در اداره سابق که ملک دولت میباشد مشغول کار باشند تا پس از تامین محل مدارس میزان کافی کاخ دارائی ساخته شود بدین ترتیب معلوم میشود ذکر عدم اعتبار بهانه بیش نیست با اعتبار فعلی نیز میتوان فکری برای مدارس نمودولی متاسفانه گویا هنوز آموغ نرسیده است که اولیای امور توجه داشته باشند که بخاطر آتیه کشور تامین اعتبار هر گونه مخارج لازم برای تربیت معلم و ساختمان دبستان جهت تعلیم و تربیت صحیح اطفال بکلیه هزینه های ضروری و غیر ضروری دیگر باید مقدم باشد .

طرح پیشنهادی برای ساختمان دبستانها

در سال تحصیلی جاری برای ساختمان دبستان در کلیه نقاط آذربایجان اقدامات مقدماتی بعمل آمده ولی باید اذعان نمود اقدامات مزبور برای انجام این منظور مهم بهیچوجه کافی نیست طور مثال اقداماتی که از اواخر سال ۱۳۲۹ برای ساختمان مدارس در شهر تبریز بعمل آمده ذیلا باستحضار خوانندگان محترم میرساند :

ساختمان دبستان مهران که در سه سال قبل از طرف جناب آقای محمد مهران پیشنهادی و آفیلر

استاننداری وقت ساختمان آن شروع و مدت دو سال به علت عدم اعتبار ناقص مانده ود و بیم آن میرفت در اثر برف و باران زمستان بکلی از بین برود تکمیل گردیده و موقع تنظیم این گزارش کلیه عملیات ساختمانی و تزئین آن خانه یافته و جهت تاسیس يك باب دبستان شش کلاسه آماده گردیده است . دبستان مزبور به مبلغ ۷۵۰۰۰۰ ریال بمقاطعہ داده شده بود که از این مبلغ فقط ۲۰۸۰۰۰۰ ریال در دوره آقای مهران از اهالی محترم شهر تبریز اعانه جمع آوری نموده بمقاطعہ کار داده بودند و مبلغ ۵۴۲۰۰۰ ریال طلب مقطمہ کار به علت عدم اعتبار بلاتکلیف مانده بود پس از مذاکرات کافی با مقطمہ کار حاضر شد از ۵۴۲۰۰۰ ریال که میبایست طبق قرارداد ثبتی باوداده شود فقط ۲۷۰۰۰۰ ریال دریافت نمایند و از باقی که مبلغ ۲۷۲۰۰۰ ریال میشود بفتح فرهنگ صرف نظر کند و ساختمان دبستان را طبق همان فرار داد سابق بیابان برساند . فعلا ساختمان دبستان زبور کلاساخانه یافته ولی متاسفانه تا کنون حواله ۲۷۰ هزار ریال اعتبار تکمیل ساختمان از مرکز نرسیده است .

ساختمان دبستان غیاث که در زمینة قبرستان متروکه غیاث از طرف اداره فرهنگ در اوائل سال تحصیلی ۳۰ - ۲۹ شروع شده بود تکمیل گردیده و شاید تا یکماه دیگر برای تاسیس دبستان آماده شود . این دبستان از محل اعانه اوقف و تجار محترم و اعتبارات کرایه منزل فرهنگ ساختمان میشود . قرار داد ساختمان پنج باب دبستان از محل عواید مستمندان که با توجه مخصوص جناب آقای دکتر اقبال استاندار محترم آذربایجان جهت ساختمان دبستانهای زبور مبلغ سه صد و بیست و نهم ریال از محل اعتبار نگهداری مستمندان تخصیص داده شده منعقد و در پنج نقطه از قبرستانهای متروکه شهر ساختمان پنج باب دبستان شش کلاسه شروع شده است و تا اول مهرماه ۱۳۳۰ جهت تاسیس دبستان آماده خواهد گردید . دبستانهای مزبور مخصوصا در نقاطی انتخاب شده که از لحاظ کثرت جمعیت و کمی تعداد مدارس بوجود دبستان احتیاج مبرم هست و تاسیس آنها در اول سال تحصیلی آینده بزرگترین خدمتی خواهد بود بساکنین نواحی مجاور آنها که تا حال بدبستان دسترسی نداشتند .

در پانزدهم سال ۱۳۲۹ که اینجانب در تهران بودم و افتخار خدمت در فرهنگ آذربایجان به بنده محول گردید پس از مشاهده بودجه بسیار ناقص ساختمانی آذربایجان که تقریبا صفر بود با آقایان وکلای محترم آذربایجان ملاقات و این تمهید ناروا را با حضور آقایان رسانیدم در نتیجه توجه کامل آقایان و کلا گیسویون بودجه مجلس شورای ملی مبالغی را جهت ساختمان دبستانهای آذربایجان تصویب نمودند که از آن جمله اختصاص سه ملیون ریال است بشهر تبریز و در نظر است با مبلغ زبور پنج باب دبستان در شهر تبریز بنا شود . مقدمات امر از لحاظ انتخاب زمین و تهیه نقشه حتی آگهی مناقصه بیابان یافته منظر وصول حواله اعتبار مربوط میباشد که فوراً بساختمان شروع شود ولی متاسفانه تا کنون با وجود اقدامات متعدد از حواله اعتبار مزبور خبری نیست !

ساختمان يك باب دبستان شش کلاسه در زمین اقباعسی از بانگه ملی از اسفند سال ۲۹ شروع گردیده و با جدیتی که نسبت بانجام ساختمان آن میشود تا مهرماه ۱۳۳۰ برای تاسیس دبستان آماده خواهد شد .

با جدیت و کوششی که نسبت بانام ساختمانهای مذکوره در فوق محل مآید قطعا تا مهرماه ۱۳۳۰ ساختمان ۸ باب از دبستانهای مذکور در شهر تبریز خاتمه خواهد یافت و برای تاسیس دبستان آماده خواهد گردید همچنین در کلیه نقاط آذربایجان نهضت ساختمان مدارس شروع گردیده است که برای اجتناب از تطویل کلام از ذکر آنها صرف نظر میشود .

علاوه بر ساختمانهای مزبور اداره فرهنگ آقا بان مالکین را تشویق مینماید که طبق نقشه و دستور این اداره ساختمان مناسب بناموده بفرهنگ اجازه دهند فعلا قراردادی جهت ساختمان يك باب دبستان ۱۲ کلاسه در شهر تبریز منعقد گردیده و ساختمان دبستان شروع شده است .

باید توجه داشت اقداماتی که تا بحال جهت ساختمان دبستانها بعمل آمده بهیچوجه کافی نیست و در لحاظ احتیاجی که بتاسیس دبستان جدید هست باید توجه کافی باین امر مبذول گردد البته با در نظر گرفتن بنیه مالی دولت در این مورد نمیتوان انتظار بیشتری از دولت داشت و با وجود اینکه تحمیل هر گونه عوارض غیر مستقیم بطبقه زحمتکش کشور کفر محض است ولو چون از ساختمان مدارس اولاد همان طبقه زحمتکش و فقیر بیشتر از همه استفاده خواهند نمود لذا پیشنهاد مینماید مبلغ نیم ریال از هر کیلو قند و شکر مصرفی اهالی بمصرف ساختمان دبستان اختصاص داده شود .

فعلا در اغلب نقاط آذربایجان مبلغ یک ریال بنفع مستمندان از قند و شکر مصرفی گرفته میشود چون مبلغ مزبور اضافه بمصرف مستمندان میباشد لذا ممکن است نصف آنرا جهت ساختمان دبستان اختصاص دهند که بهیچوجه حتی دیناری نیز بچهدا از طبقه بی بضاعت گرفته نشود .

مبلغ جمع آوری شده از نیم ریال مزبور در بانک ملی بحساب مخصوص ساختمان دبستان ریخته شود و تحت نظر دوسه نفر از معتمدین محل و نمایندگان فرهنگ از اعتبار محل مزبور ساختمان دبستانها آغاز گردد

بدیهی است عوارض وصولی از هر محل اختصاصا بمصرف ساختمان دبستان در همان محل خواهد رسید بدین ترتیب تاده سال دیگر کلیه شهرها و بخشهای آذربایجان دارای ساختمانهای مناسب و کافی برای تاسیس دبستان خواهد شد

البته ممکن است از اعتبار محل مزبور مبلغی از بانک ملی یارهنی قرض نمود و بمصرف ساختمان دبستان رسانید و اقساط آنرا بتدریج مستهلك کرد .

تربیت معلم

طوریکه قبلا مذکور شد جهت تربیت آموزگاران کدیه نقاط آذربایجان - باسنتهای رضائیه از دانشسرای مقدماتی منحصر بفرد پسران تبریز استفاده میشود . بودجه این دانشسرا در سال ۱۳۲۹ از لحاظ هزینه سالیانه بالغ بر مبلغ - ۱۴۲۲۵۲۰ ریال بوده از لحاظ حقوق نیز در ماه تقریباً ۱۰۳۶۳۲۰ ریال یعنی در سال - ۱۲۴۳۵۸۴۰ ریال حقوق و مزایای کارکنان دانشسرا میباشد که جمعا بودجه سالیانه دانشسرا از لحاظ حقوق و مزایا و هزینه بالغ بر ۲۶۶۶۲۰۴ ریال میشود . البته در این حساب کرایه خانه در نظر گرفته نشده است در صورتیکه اجاره ساختمان محل دانشسرا که بنای دولتی است حداقل در ماه بیست هزار ریال ارزش دارد .

در سال تحصیلی جاری (۳۰ - ۱۳۲۹) تعداد محصلین دانشسرا ۱۴۰ نفر بوده که اگر مبلغ ۲۶۶۶۲۰۴ ریال بودجه سالیانه آنجا را بیکصد و چهل تقسیم نمایم معلوم میشود در سال برای تربیت هر کدام از محصلین دانشسرای مقدماتی یعنی آموزگاران آینده از بودجه وزارت فرهنگ تقریباً سالیانه ۱۹۰۴۳ ریال و ماهیانه ۱۵۸۶ ریال مصرف میشود . البته در ساختمان دانشسرا سه کلاس دوره اول دبیرستان نیز وجود دارد که محصلین آنها در اینجا بحساب نیامده است زیرا که بعلمت اختلاف دو نوع تربیت دبیرستان و دانشسرا و علل دیگر باید سه کلاس مزبور از محوطه دانشسرای مقدماتی بمحل مناسب دیگری انتقال داده شود .

بدیهی است با احتیاجی که بآموزگار تربیت شده موجود است بایدکاری کرد که از ساختمان دانشسرا و وسایل موجود حداقل استفاده بعمل آید . طوریکه در فصول قبل متذکر شدیم در شهر تبریز ۷۱۹ نفر آموزگار است که تقریباً نصف آنها در دانشسرا تربیت شده اند نتیجه بهیچوجه برای اینکار صلاحیت ندارند و اضطراراً استخدام شده اند . برای اینکه در سالهای آینده از استخدام این قبیل داوطلبان صرف نظر شود باید تا حدیکه ممکن است دانشسرای مقدماتی را توسعه داد و نواقص فنی و تربیتی آنجا را مرتفع نمود که در آنجا حداکثر ده ایگه ممکن است پذیرفته شوند (البته بامقررات و شرایط دقیق و پس از معجز شدن صلاحیت اخلاقی و فنی داوطلبان) تا بدین ترتیب بتدریج از تعداد آموزگارانیکه صلاحیت اینکار را ندارند کاسته شود .

توسعه برای توسعه دانشسرای مقدماتی پسران در سال ۳۱ - ۱۳۳۰ اقدامات زیر بعمل خواهد آمد :

دانشسرا ۱ - انتقال دادن سه کلاس دوره اول دبیرستان بمحل مناسب دیگر که از ساختمان دانشسرا فقط بمنظور تربیت آموزگار استفاده شود .

۲ - توجه دقیق بسوابق اخلاقی و خانوادگی داوطلبان و همچنین رسیدگی به میزان معلومات آنها و نظارت کامل در امتحانات مسابقه ورودی که حقیقتاً اشخاصیکه صلاحیت نبل بمقام شرف آموزگاری

را دارند در آن موسسه پذیرفته شوند .

۳ - رفع نواقص کتابخانه و آزمایشگاه دانشسرا و توسعه و تکمیل آنها که همه محصلین بتوانند از کتابخانه و آزمایشگاه استفاده نمایند .

۴ - پذیرفتن تعداد زیادی داوطلب^۱ مخصوصا داوطلبانی که از شهرستانها میایند با اخذ تمهید کافی که پس از خاتمه تحصیلات بمولد خود مراجعت نمایند .

۵ - چون در کلیه نقاط آذربایجان بوجود مربی ورزش^۲ احتیاج شدید و مبرم هست و تقریبا در تمام مدارس شهرستانها و اغلب مدارس شهر تبریز به علت نبودن آموزگار و دبیر ورزش امر تربیت بدنی که از اهم مواد برنامه تحصیلات میباشد بسیار مختل بوده و کوچکترین توجهی باین ماده مهم نمی شود لذا در آذرماه ۱۳۲۹ برای تربیت آموزگاران ورزش در دانشسرایمقدمانی تبریز کلاس تربیت بدنی تاسیس گردید . چون در سال اول کلاس مزبور نقائص فراوانی داشت لذا سعی خواهد شد در سال تحصیلی آینده نقائص کلاس مزبور رفع گردیده و از هر جهت تکمیل شود تا در آنجا برای دبستان های کلیه نقاط آذربایجان آموزگار ورزش تربیت شود .

۶ - محصلین کلاس دوم دانشسرا^۳ طبق مقررات باید باحضور دبیران خرد در مدت سال تحصیلی در کلاسهای دبستان بهترین تدریس و کلاسهای اشتغال ورزش و فن تدریس و کلاسهای را عملا یاد بگیرند ولی متاسفانه به علت نبودن دبستان ضمیمه در مجاورت ساختمان دانشسرا تاکنون این موضوع مهم برنامه هنوز کامل عملی نگردیده است و برای اینکار از چندین دبستان استفاده میشود که در عمل اشکالاتی تولید میگردد لذا از دو ماه قبل برای انتقال زمین روبروی ساختمان دانشسرا که متعلق بشهرداریست و در صدد فروش آنجا بودند برآمده و با مساعدت جناب آقای دکتر آقبال استنادار محترم آذربایجان نظر موافق وزارت کشور در مورد واگذاری بلا عوض زمین مزبور بداره فرهنگ آذربایجان جلب گردیده که در آنجا دبستان شش کلاسه تا شهریور ماه ۱۳۳۰ ساختمان و ضمیمه دانشسرا گردد تا محصلین دانشسرا در دبستان مزبور که در حقیقت بمنزله آزمایشگاه دانشسرا محسوب میشود مشغول تدریس و فرا گرفتن رموز عملی فن تعلیم و تربیت گردند .

دبیرستانها

وضع کلی دبیرستانهای شهر تبریز بهتر از وضع دبستانها نمیباشد چه برای تأسیس یکدبستان خوب وجود آموزگار تربیت شده و یکساختمان مناسب کافی است در صورتیکه دبیرستان اینطور نیست برای ایجاد دبیرستان علاوه بر وجود ساختمان و دبیران مجرب وسائل دیگری نیز از قبیل آزمایشگاههای فیزیک و شیمی و طبیعی، کتابخانه کامل، نقشه‌های جغرافیائی، وسائل کانی جهت تنظیم کارهای فوق برنامه، فیلمهای علمی و دستگامهای لازم برای نشان دادن فیلمها و غیره ضرورت دارد که بدون وسائل مزبور از وجود دبیرستان نمیتوان نتیجه مطلوبه را بدست آورد.

متأسفانه اغلب دبیرستانهای تبریز فاقد همه گونه وسائل نامبرده در فوق میباشد.

آمار آمار دبیرستانهای دولتی شهر تبریز بقرار زیر میباشد

تعداد کلاسها	جمع کلاسها	تعداد کلاسها							اسامی دبیرستان	شماره	نوع دبیرستان		
		ششم ریاضی	ششم طبیعی	ششم ادبی	پنجم فنی	پنجم علمی	چهارم فنی	چهارم علمی					
۱۶	۱	۲	۱	-	۳	-	۳	۱	۲	۳	دبیرستان فردوسی	۱	پسرانه
۷	-	-	-	-	۲	-	۱	۱	۱	۲	> منصور	۲	<
۶	-	-	-	-	۱	-	۲	۱	۱	۱	> لقمان	۳	<<
۳	-	-	-	-	-	-	-	۱	۱	۱	دانشرای مقدماتی	۴	<
۴	-	-	-	-	-	-	-	۱	۱	۲	دبیرستان تربیت	۵	<
۴	-	-	-	-	-	-	-	۱	۱	۲	> نظامی	۶	<
۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	> حکمت	۷	<
	۴۱	۱	۲	۱	-	۶	-	۶	۶	۷	جمع		
۷	-	-	-	۱	-	-	۱	۲	۱	۱	دبیرستان ابراندخت	۱	دخترانه
۴	-	-	-	-	-	-	-	۱	۲	۲	> شاهدخت	۲	>>
۸	-	۱	-	-	۱	-	۱	۱	۲	۲	> پروین	۳	>
	۱۹	-	۱	-	۱	۱	-	۲	۴	۵	جمع		

یکبار دبستان ضمیمه دارد «

آمار دبیرستانهای ملی که همه آنها دبستانی نیز ضمیمه دارد بقرار زیر میباشد :

شماره	نام مدرسه	تعداد کلاسها			ملاحظات
		اول	دوم	سوم	
۱	دبیرستان پسرانه پرورش	۱	۱	۱	۳
۲	» »	۲	۲	۲	۶
۳	» »	۱	۱	-	۲
۴	» »	۱	۱	۲	۴
۵	» »	۱	۱	۱	۳
۶	» »	۱	۱	۱	۳
۷	» »	۱	۱	۱	۳
۸	» »	۱	۱	۱	۳
جمع کل		۹	۹	۹	۲۷

تعداد معصلین دبیرستانهای ملی و دولتی پسرانه و دخترانه شهر تبریز طبق جدول زیر است :

نوع مدارس	کلاس اول	کلاس دوم	کلاس سوم	چهارم		پنجم		ششم		جمع
				علمی	فنی	علمی	فنی	طبیعی	ریاضی	
مدارس دخترانه دولتی	۱۵۸	۱۶۶	۱۶۱	۵۱	-	۲۳	۱۱	۱۸	-	۵۹۸
مدارس پسرانه دولتی	۸۴۲	۴۱۳	۳۶۴	۴۱۱	-	۲۴۹	-	۱۳۷	۱۸	۲۵۶۸
مدارس پسرانه ملی	۴۴۵	۳۴۵	۳۵۲	-	-	-	-	-	-	۱۱۴۲
جمع کل	۱۴۴۵	۹۲۴	۸۷۷	۴۶۲	-	۳۸۲	۱۱	۱۵۵	۱۸	۴۳۰۸

بطور کلی از جدولهای فوق پیداست در شهر تبریز تعداد ۴۳۰۸ نفر در کلاسهای دبیرستانها مشغول تحصیلند که از این عده ۳۷۱۰ نفر پسر و ۵۹۸ نفر دختر میباشد .

بطور کلی خلاصه آمار دبیرستانهای شهر تبریز به قرار زیر میباشد :

نوع مدارس	کلاس اول		کلاس دوم		کلاس سوم		جمع	
	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین
دبیرستانهای دولتی دخترانه	۵	۱۵۸	۵	۱۶۶	۴	۱۶۱	۱۴	۴۸۵
> دولتی پسرانه	۱۲	۸۴۲	۷	۴۱۳	۶	۳۶۴	۲۵	۱۶۱۹
> ملی پسرانه	۹	۴۴۵	۹	۳۴۵	۹	۳۵۲	۲۷	۱۱۴۲
جمع	۲۶	۱۴۴۵	۲۱	۹۲۴	۱۹	۸۷۷	۶۶	۳۲۴۶

نوع مدارس	کلاس چهارم علمی		کلاس پنجم علمی		کلاس پنجم فنی		ششم طبیعی		ششم ریاضی		ششم ادبی		جمع	
	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین
دبیرستانهای دولتی دخترانه	۲	۵۱	۱	۳۳	۱	۱۱	۱	۱۸	-	-	-	-	۵	۱۱۳
> دولتی پسرانه	۶	۴۱۱	۶	۳۴۹	-	-	۲	۱۳۷	۱	۱۸	۱	۲۴	۱۶	۹۴۹
> ملی پسرانه	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
جمع	۸	۴۶۲	۷	۳۸۲	۱	۱۱	۳	۱۵۵	۱	۱۸	۱	۳۴	۲۱	۱۰۶۲
جمع دو دوره	۸۷	۴۳۰۸												

از مطالعه جداول مندرج در این مبحث مطالب زیر استنباط میشود :

بحث ۱ - تعداد کلیه کلاسهای دبیرستانهای شهر تبریز ۸۷ باب و تعداد محصلین و محصلات ۴۳۰۸ نفر میباشد یعنی بطور متوسط در هر کلاس دبیرستان تقریباً پنجاه نفر مشغول تحصیلند یکی از علل عمده خرابی اوضاع دبیرستانها همین کثرت محصلین کلاسها میباشد . در کلاس دبیرستان سی الی سی و پنج و حداکثر چهل نفر محصل باید مشغول تحصیل باشد یعنی تعداد چهل نفر نیز فوق‌العاده زیاد است و هرگز دبیر موفق نمیشود در پنجاه دقیقه چهل نفر را مورد رسیدگی قرار دهد و پذیرفتن ۴۰ نفر محصل در یک کلاس از ناچاری است و الا باید محصل کلاس از ۲۵ نفر بیشتر نباشد بدیهی است با ۵۰ نفر که در کلاسهای دبیرستانهای تبریز مشغول تحصیلند و

متاسفانه بعضی اوقات تعداد آنها بهشتاد و نود نفر نیز میرسد وضع کلاس و پیشرفت دروس محصلین بهتر از آنچه که حالا هست نخواهد شد . پس برای اصلاح دبیرستانها در درجه اول باید با اضافه نمودن تعداد کلاسها شماره محصلین هر کلاس را محدود کرد و از پذیرفتن محصل زیاد در يك کلاس باید جدا اجتناب نمود تا آقايان دبیران بتوانند پیشرفت دروس هر کدام از آنها را دقیقاً مورد مطالعه قرار دهند .

۲ - بطوریکه از جداول فوق پیدا است تعداد محصلین دبیرستانهای پسرانه در شهر تبریز ۳۷۱۰ نفر و شماره محصلات مدارس متوسطه ۵۹۸ نفر میباشد یعنی تعداد محصلات ۱۶ درصد محصلین میباشد و این ارقام میرساند ارزیابی دختران تا چه اندازه نسبت با دامنه تحصیلات دختران خود بیاعتنا میباشد .

در آغاز این فصل مذکور شد که برای يك دبیرستان وسائل متعددی ضرورت دارد که از آن جمله است آزمایشگاههای فزیک و شیمی و طبیعی تا محصلین دبیرستان دروس طبیعی نظری را که در کلاس فرا میگیرند در آزمایشگاه با عمل و تجربه توأم نمایند . متاسفانه دبیرستانهای تبریز باستانهای دبیرستان فردوسی فاقد آزمایشگاه کامل میباشد . در دبیرستان فردوسی یک دستگاه آزمایشگاه فیزیک و شیمی و طبیعی موجود است که باید نقائص آن مرتفع گردد .

در دبیرستان بروین نیز چند دستگاه لوازم نائص آزمایشگاه وجود دارد که بهیچوجه برای آزمایشهای ضروری محصلات کفایت نمیکند . در سایر دبیرستانها اصلا از آزمایشگاه اثری نیست .

در کلیه مدارس مخصوصا در دبیرستانها کتابخانه یکی از لوازم ضروری دبیرستان است تا محصلین در ساعات فراغت و بیکاری بمطالعه کتب متعدد در اطراف موضوع دروس روزانه خود پردازند . متاسفانه کتابخانه اغلب و بلکه تمام دبیرستانهای تبریز نائص میباشد و جهت مطالعه محصلین کتب مفید و ضروری در کتابخانهها پیدا نمیشود و باید کتابخانه تمام دبیرستانها تکمیل گردد .

تاکنون اعتبار خرید کتاب در اختیار ادارات فرهنگ بوده و از طرف اداره فرهنگ کتاب خریداری و بدارس ارسال میشد چون در عمل بتجربه رسیده که ادارات فرهنگ موفق نمیشوند بهترین کتب را خریداری نمایند و در صورت بودن اعتبار همیشه یکمده از مولفین سمج بهروسیله که ممکن است بدارات مزبور چندین صد جلد از مطبوعات خود را که اغلب آنها غیر قابل استفاده میباشد تحمیل مینمایند با این ترتیب کمتر اعتبار مربوط بمصرف حقیقی خود میرسد بلکه قسمت عمده این اعتبار جهت راضی نگه داشتن مولفین مصرف میشود .

برای خانه دادن با این وضع در سال تحصیلی جاری کلیه اعتبار خرید کتاب بشبیت تعداد کلاس بین دبیرستانها تقسیم گردید که خود روسای دبیرستانها بانظر شورای دبیران کتب ضروری را خریداری نمایند امید است با این ترتیب تا چند سال دیگر کلیه مدارس دارای کتابخانه جامعی باشند .

حالا که صحبت از کتاب درمیان است باید متذکر شد که مناسفانه هنوز در دبیرستانها جوانان بمطالعه کتاب عادت ندارند یعنی از کتب کم و نواقص کتابخانه‌های دبیرستانها نیز هیچ‌وجه استفاده کامل نمیشود باید در هر دبیرستانی انجمنی از خود محصلین باعلاقه و کتاب‌خوان تشکیل داد و بوسائل مختلف فکر، مطالعه کتاب را در بین محصلین ترویج نمود و آنها را بوسائل گوناگون بکتاب خواندن و ادار و تشویق کرد و الا اگر ناشود که کتب بدون استفاده در قفسه‌های کتابخانه بماند تکمیل کتب کتابخانه غیر از تکمیل بودجه اضافی نفع دیگری نخواهد داشت .

اصلاح امور برای سال تحصیلی ۳۱-۱۳۳۰ جهت اصلاح امور دبیرستانها در نظر است اقدامات زیر عملی شود :

دبیرستانها

۱- تمرکز دبیرستانها - برای اینکه محصلین دبیرستانها بطور یکنواخت بوسائل فنی از قبیل آزمایشگاهها و کتابخانه‌ها و غیره دسترسی داشته باشند در نظر است کلیه کلاسهای دبیرستانهای پسرانه تبریز در چهار دبیرستان فردوسی-منصور-لقمان- تربیت متمرکز گردیده در هر کدام از دبیرستانهای مزبور شش کلاس دبیرستان از اول تا ششم هر کدام مضاعف: این خواهد شد یعنی هر دبیرستان دارای دوازده کلاس خواهد بود که جمعا ۴۸ کلاس میشود و این مقدار کلاس دبیرستان باضافه کلاسهای دبیرستانهای ملی جهت شهر تبریز کافی است و قبل از تهیه وسائل کافی هرگز نباید بفکر تاسیس دبیرستان جدید افتاد چه در درجه اول تکمیل و رفع نقائص دبیرستانهای موجود فعلی ضروری است و بعد از این عمل باید دبیرستان جدید تاسیس نمود .

برای اینکه هر کدام از دبیرستانهای مذکور برای داشتن ۱۲ کلاس آماده گردد از حالا اقدامات مقدماتی بعمل آمده است جهت دبیرستان تربیت عمارت و باغ مناسبتی در خیابان شاهپور اجاره شده و تعمیرات اینجا تا چند روز دیگر خاتمه خواهد یافت . همچنین برای دبیرستان لقمان در نظر است محل کمربک سابق از بانک کشاورزی خریداری و تکمیل گردد بسا این ترتیب تا اول مهر ماه سال جاری چهار باب دبیرستانهای مذکور برای پذیرفتن محصلین آماده خواهد گردید .

در قسمت دبیرستانهای دخترانه نیز دو باب دبیرستان ابراندخت و پرویت جهت پذیرفت محصلات دارطرب کافی است و باید نواقص آنها برطرف گردد .

با این ترتیب برای شهر تبریز چهار باب دبیرستان کامل پسران و دو باب دبیرستان دختران کافی است و بقیه دبیرستانها باید بتدریج بدبیرستانهای حرفه‌ای تبدیل گردد .

۲- تهیه و تکمیل وسائل فنی دبیرستانها - در نظر است برای هر شش دبیرستان وسائل کافی آزمایشگاه و کتابخانه و سایر لوازم ضروری تهیه گردد . در قسمت آزمایشگاه مقداری که در شهر تبریز خرید آنها ممکن بود خریداری گردیده بهلاره بهرستان صنعتی شهر تبریز نیز دستور داده شده که جهت دوره اول دبیرستانها یک دوره وسائل آزمایشگاه تهیه نمایند . همچنین در این قسمت از موسسه علمی و تربیتی ملل متحد (یونسکو) نیز استمداد شده است .

جهت کارهای فوق برنامه دبیرستانها از همین حالا مشغول تهیه وسایل ضروریست . . . ۵۰۰ عدد
صندلی جهت سالنهای دبیرستانهای منصور - پروین و دانشسرای پسران سفارش داده شده و مقدار
از آنها تهیه و تحویل گردیده است .
امید است با تحصیل اعتبار کانی بنکمیل آزمایشگاه و کتابخانه و ائانه تالار اجتماعات
کلیه دبیرستانها توفیق حاصل شود .

مؤسسات فرهنگى

شهرستانهاى آذربايجان

وضع فرهنگ در شهرستانها و بخشهای آذربایجان

وقتیکه خوانندگان محترم از وضع فرهنگ در شهرستان تبریز که مرکز آذربایجان میباشد اطلاع حاصل نموده و از نواقص و احتیاجات مؤسسات فرهنگی و عدم وسائل لازم در تبریز تا حدی متحضر شدند پیش خود میتوانند وضع اسف آوره مؤسسات فرهنگی در سایر شهرستانها و نقاط دور دست و مرزی را تصور نمایند باینحال برای اینکه نمونه ای از کیفیت مؤسسات فرهنگی شهرستانها و بخشهای آذربایجان در دسترس خوانندگان محترم قرار گیرد در این فصل خلاصه ای از وضع فعلی مؤسسات فرهنگی شهرستانها را یاد داشت مینمایم :

استان آذربایجان (استان سوم و چهارم) باستانی شهرستانهای رضائیه و اردبیل که فعلا فرهنگ دو نقطه مزبور مستقیماً باینخت مربوط میباشد از نقطه نظر فرهنگی به ۱۵ حوزه شرح زیر تقسیم میشود :

رتبف	نام حوزه	نمایندگیهای تابع
۱	تبریز و حومه	ندارد
۲	ارسباران	>
۳	اسکو	»
۴	ارونق	>
۵	خلخال	»
۶	خوی	>
۷	آذرشهر	>
۸	سراب	>
۹	شاهپور	»
۱۰	ماکو	»
۱۱	مراغه	بناب- عجبشیر- شاهیندژ
۱۲	مرند	ندارد
۱۳	مشکین شهر	>
۱۴	میاندواب	»
۱۵	میانه	>

در اینجا وضع کودکانها و دبستانها و دبیرستانها را در هر کدام از حوزههای فرهنگی مذکور مورد مطالعه قرار میدهم .

اول = کودکانها

متاسفانه در هیچکدام از شهرستانها و بخشها کودکان دولتی یا ملی وجود ندارد و این نقص اساسی مهتر از سایر نواص فرهنگ شهرستانها میباشد چه اهمیت کودکان در پرورش اولیه کودکان مخصوصاً در استان آذربایجان بعدی زیاد است که اگر نصف بودجه فرهنگ در اینراه بصرف برسد باز هم کافی نخواهد بود و خیلی مایه حیرت و تعجب است چگونه اولیای وزارت فرهنگ باین موضوع مهم توجهی نداشته اند. در حال اگر طرح تاسیس یکصد باب کودکان که در مباحث پیش بتفصیل مذکور شد مورد توجه قرار گیرد در نظر است در کلیه نقاط شهرستانها و بخشها تعداد کافی کودکان تاسیس گردد.

دوم = دبستانها

تعداد دبستانها و آموزگاران و محصلین هر کدام از حوزه های فرهنگی در سال تحصیلی ۱۳۲۹-۳۰ از جدول زیر معلوم میشود :

شماره	نامی حوزها	تعداد دبستانها	تعداد کلاسها	شماره آموزگاران			شماره محصلین دبستانها			مستخدمین جزء		
				مرد	زن	مجموع	پسر	دختر	مجموع	مرد	زن	مجموع
۱	ارسلان	۲۸	۱۲۶	۷۴	۱۵	۸۹	۲۵۶۵	۲۸۹	۲۸۵۴	۱۲	۳۱	۴۳
۲	ارونق	۲۵	۱۲۸	۱۰۱	۱۸	۱۱۹	۲۹۷۳	۸۳۱	۳۸۰۴	۴	۲۵	۲۹
۳	اسکو	۱۱	۵۸	۵۸	۱۵	۷۳	۱۴۷۰	۲۶۰	۱۷۳۰	۱	۱۶	۱۷
۴	خلخال	۲۹	۷۴	۶۶	۶	۷۲	۱۳۵۱	۱۹۵	۱۵۴۶	-	۱۸	۱۸
۵	خوی	۳۰	۱۴۳	۱۱۱	۴۹	۱۵۰	۳۱۳۵	۷۹۵	۳۹۳۰	۱۲	۳۵	۴۷
۶	آذرشهر	۹	۴۷	۵۰	۹	۵۹	۱۴۵۵	۷۵	۱۵۳۰	۱	۱۶	۱۷
۷	سراب	۱۸	۶۸	۶۲	۷	۶۹	۱۶۲۸	۱۰۶	۱۷۳۴	۱	۲۰	۲۱
۸	هاهور	۲۱	۸۹	۷۶	۱۷	۹۳	۱۵۵۱	۵۵۲	۲۱۰۳	۳	۱۸	۲۱
۹	ماکو	۲۳	۱۲۲	۷۰	۱۵	۸۵	۱۶۳۷	۴۲۲	۲۰۵۹	۲	۲۳	۲۵
۱۰	مشکین شهر	۱۵	۵۹	۴۲	۷	۴۹	۱۰۰۵	۸۱	۱۰۸۶	۱	۱۷	۱۸
۱۱	مرند	۴۶	۲۱۷	۱۷۰	۷۶	۲۴۶	۴۶۰۳	۱۴۰۷	۶۰۱۰	۵	۶۱	۶۶
۱۲	مرند	۳۲	۱۳۹	۹۷	۱۷	۱۱۴	۲۷۱۰	۴۱۵	۳۱۲۵	۲	۳۲	۳۴
۱۳	نیاندواب	۱۲	۵۴	۳۶	۱۰	۴۶	۱۱۴۹	۲۵۲	۱۴۰۱	۲	۱۷	۱۹
۱۴	میانه	۲۷	۷۶	۶۶	۱۴	۸۰	۱۸۸۱	۳۷۰	۲۲۵۱	۱	۲۶	۲۷
	جمع کل	۳۰۶	۱۴۰۰	۲۶۵	۱۰۷۹	۱۳۴۴	۲۹۱۱۳	۶۰۰۰	۲۵۱۶۳	۴۷	۳۵۵	۴۰۲

موسم - دبیرستانها

اکنون وضع دبیرستانها را در شهرستانهای آذربایجان مورد مطالعه قرار میدهم. دبیرستان پنج کلاسه فقط در دو شهرستان خوی و مراغه وجود دارد بشرح زیر:

محل دبیرستان	کلاس چهارم	کلاس پنجم	جمع کل محصلین
شهرستان خوی	۲۳	۲۱	۴۴
شهرستان مراغه	۲۱	۹	۳۰
جمع	۴۴	۳۰	۷۴

دبیرستان دخترانه متاسفانه دبیرستان دخترانه در اغلب شهرستانهای آذربایجان وجود ندارد فقط

۳ باب دبیرستان دوره اول در شهرستانهای خوی و شاهپور و مراغه وجود دارد که تعداد محصلین آنها بقرار زیر میباشد:

محل دبیرستان	کلاس اول	کلاس دوم	کلاس سوم	جمع محصلین
دبیرستان ایراندخت شهرستان خوی	۳۴	۲۶	۱۴	۷۴
> صدر مراغه	۲۷	۲۲	۱۰	۶۹
> سید شاهپور	۱۴	۱۱	-	۲۵
جمع کل	۸۵	۵۹	۲۴	۱۶۸

آمار دبیرستانهای سه کلاسه بصران در شهرستانهای آذربایجان طبق جدول زیر می باشد :

محل دبیرستان	کلاس اول		کلاس دوم		کلاس سوم		جمع	
	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین	تعداد	محصّلین
خوی	۴	۱۸۳	۲	۹۴	۱	۲۳	۷	۳۰۰
مراغه	۴	۱۶۴	۲	۷۵	۱	۳۶	۷	۲۷۵
شاهیندژ	۱	۲۰	۱	۱۹	—	—	۲	۳۹
ماکو	۱	۴۸	۱	۲۳	۱	۱۳	۳	۸۴
بناب	۱	۲۱	—	—	—	—	۱	۲۱
شاهپور	۳	۸۰	۱	۴۳	۱	۲۲	۵	۱۴۵
میاندواب	۱	۴۰	۱	۲۳	۱	۱۳	۳	۷۶
آذرشهر	۱	۳۸	۱	۱۷	۱	۱۵	۳	۷۰
اسکو	۱	۴۸	۱	۲۳	۱	۲۱	۳	۹۲
مرند	۱	۹۹	۱	۲۵	۱	۲۱	۳	۱۴۵
اهر	۲	۸۴	۱	۵۳	۱	۲۵	۴	۱۶۲
مشکین شهر	۱	۲۱	۱	۸	۱	۶	۳	۳۵
سراب	۲	۵۱	۱	۲۶	۱	۱۴	۴	۹۱
میانه	۱	۶۵	۱	۲۷	۱	۲۳	۳	۱۱۵
خلخال	۱	۲۲	۱	۱۲	۱	۵	۳	۳۹
ارونق	۱	۴۷	۱	۱۵	۱	۱۱	۳	۷۳
جمع	۲۶	۱۰۳۱	۱۷	۴۸۳	۱۴	۲۴۸	۵۷	۱۷۶۲

از جداول فوق مطالب زیر استنباط میشود:

- ۱- بجز از دوشهرستان خوی و مراغه در شهرهای دیگر دبیرستان پنج کلاسه وجود ندارد.
- ۲- دبیرستان دخترانه فقط در خوی و مراغه و شاهپور وجود دارد.

۳ - تعداد محصلین دبیرستانهای ذکور در شهرستانهای آذربایجان ۱۸۳۶ نفر و تعداد محصلات ۱۶۸ نفر میباشد یعنی تعداد محصلات صدی ۹۱۹ محصلین میباشد و از این رقم معلوم میشود تا چه اندازه در شهرستانها به تحصیل و تربیت دختران خود بی اعتنا میباشند.

معلمین

موضوع معلم یکی از مشکلات اساسی وزارت فرهنگ میباشد. در شهرستانهای آذربایجان نیز مانند غالب نقاط دیگر کشور اولاً باندازه مورد احتیاج و لزوم معلم وجود ندارد ثانیاً قسمت عمده معلمین فعلی نیز صلاحیت آموزگاری ندارند یعنی بدین منظور تربیت نشدهاند و همه ساله از روی اضطرار و من غیر استحقاق در فرهنگ استخدام شدهاند. در صورتیکه آموزگاران باید در موسسات مخصوصی برای عهده دار شدن این وظیفه سنگین و خطیر تربیت شوند والا تاسیس ودایر نگهداشتن مدارس با معلمینی که صلاحیت اینکار را ندارند نه فقط مفید نیست بلکه غالباً مضر و خطرناک نیز میباشد.

در حال برای اینکه خوانندگان ارجمند از وضع معلمین مدارس شهرستانها اطلاع کافی در دست داشته باشند هر کدام از دبیرستانها و دبستانها را جداگانه مورد مطالعه قرار میدهم. در سالهای اخیر بعلمت توجه مردم بفرهنگ که علت اصلی آن بیکاری و عدم استفاده از کارهای دبیران تولیدی آزاد میباشد که اینجا برای تشریح آن مناسب نیست وزارت فرهنگ مجبور گردیده در نتیجه مراجعه و اصرار اهالی شهرستانها و مخصوصاً آقایان نمایندگان محترم در اغلب شهرستانها دبیرستانهای پنج کلاسه و یا لااقل سه کلاسه دایر نماید بدون اینکه بتواند نسبت بتأمین احتیاجات یک دبیرستان اقدام اساسی بعمل آورد. در نتیجه در اغلب دبستانهای شش کلاسه شهرستانها دبیرستان سه کلاسه بدون محل - دبیر - آزمایشگاه - کتابخانه و غیره که از لوازم ضروری یک دبیرستان میباشد تاسیس گردیده است محتاج بتذکر نیست که از وجود این موسسات ناقص بجز از اتلاف وقت جوانان و گمراه نمودن آنان کوچکترین نفع دیگری عاید کشور نخواهد شد.

امار دبیران دبیرستانهای شهرستانها و درجه معلومات آنان بر طبق جدول زیر میباشد .

شماره	اسامی شهرستانها	دبیران لیسانسیه	دبیران دیپلمه متوسطه	دبیرانیکه معلومات قدیمی دارند	آموزگارانیکه در دبیرستان تدریس مینمایند	ملاحظات
۱	ارسباران	-	-	۱ نفر	۵ نفر	
۲	ارونق	-	۳	-	۵	
۳	اسکو	-	-	۱	۹	
۴	خالخال	-	-	-	۶	
۵	خوی	۶ نفر	۱	۲	۹۴	ششفر لیسانسیه در شهرستان خوی از شعبات تاریخ و جغرافیا - ریاضی - شیمی طبیعیات زبان خارجه فارسی هستند
۶	آذرشهر	-	-	۲	۳	
۸	سراب	-	-	-	۵	
۸	شاهپور	۱	۱	۱۴	۹۳	یک نفر لیسانسیه شاهپور از شعبه طبیعیات میباشد
۹	ماکو	-	-	۱	۶	
۱۰	مشکین شهر	-	-	۲	۲	
۱۱	مراغه	۹	۳	۹	۳۹	لیسانسیه های مراغه از شعبه ریاضی - فیزیک - شیمی فارسی - تاریخ و جغرافیا زبان خارجه هستند
۱۲	مرند	-	۱	۱	۹	
۱۳	میاندواب	-	-	-	۵	
۱۴	میانه	-	-	-	۸	
	جمع	۱۶	۹	۲۴	۱۲۱	

از جدول فوق مطالب زیر بدست میآید

- ۱- بجز از دو شهرستان خوی و مراغه و یک نفر در شاهپور در سایر شهرستانهای آذربایجان دبیر لیسانسیه وجود ندارد.
- ۲- در دبیرستانهای ارونق - خوی - شاهپور - مراغه - مرند نه نفر دبیر دیپلمه دبیرستان مشغول تدریس میباشد.
- ۳- ۱۲۱ نفر که اختصاصا برای آموزگاری تربیت شده اند در دبیرستانهای شهرستانهای آذربایجان مشغول تدریس میباشد.
- ۴- در شهرهای ارسباران - اسکو - آذرشهر - ماکو - مشکین شهر - سراب - میاندواب و میانه تدریس کلیه مواد دوره اول دبیرستان انحصارا بعهده آموزگاران فارغ التحصیل دانشسرایقدهمانی گذاشته شده یعنی در شهرهای مزبور حتی یک نفر دبیر دیپلمه نیز وجود ندارد.

برای اصلاح وضع دبیرستانها باید از اول سال تحصیلی آینده مطلقا از اضافه نمودن هر نوع کلاس دبیرستان و تاسیس دبیرستان جدید شدیدا جلوگیری و برای کلاسهای موجود دبیرستانها نیز دبیر اساتید یا افلا دیلمه باندازه کافی فرستاده و یا در صورت عدم توفیق باعزام دبیر دیلمه کلاسهای مزبور را تعطیل نمود که افلا وقت پر فیت جوانان بدین ترتیب و بهبوده تلف نشود .

متاسفانه وضع آموزگاران در شهرستانها بهتراز دیران نباشد درجائیکه فارغالتحصیلان دانشگاههای مقدماتی که جهت تدریس در دبستانها تربیت شده است عمده دار تدریس در دبیرستانها باشد بدیهی است آموزگاران آنجا نیز در چه وضعی خواهند بود غالب آموزگاران شهرستانها دارنده گواهینامه شش ساله ابتدائی میباشند بدیهی است داشتن تحصیلات شش ساله ابتدائی جهت مهده دار شدن مثل خطیر آموزگاری بهیچوجه کافی نیست و این ذات نا یافته های از هستی بخش متاسفانه فعلا خود هستی بخش شده اند .

آمار آموزگاران شهرستانها بامیزان معلومات آنها بقراول زیر میآید :

شماره	اسامی شهرستان	فارغ التحصیلان دانشرای مقدماتی	آموزگارانیکه گواهی دوره اول متوسطه دارند	آموزگارانیکه گواهی ۶ساله ابتدائی دارند	بدون گواهی	جمع
۱	ارسباران	۶ نفر	۱۰ نفر	۶۹ نفر	۴ نفر	۸۹ نفر
۲	ارونق	۵ <	۱۰ <	۱۰۰ <	۴ <	۱۱۹ <
۳	اسکو	۱۷ <	۸ <	۴۷ <	۱ <	۷۳ <
۴	خلخال	۶ <	۱۱ <	۴۸ <	۶ <	۷۱ «
۵	خوی	۴۵ <	۲۳ <	۷۰ «	۲ <	۱۵۰ <
۶	آذرشهر	۴ <	۱۰ <	۴۴ <	۱ <	۵۹ <
۷	سراب	—	۶ <	۶۳ «	—	۶۹ <
۸	شاهپور	۱۶ <	۳۲ <	۴۴ <	۱ <	۹۳ <
۹	ماکو	۳ <	۱۰ <	۷۲ «	—	۸۵ <
۱۰	مشگین شهر	—	۳ <	۴۶ «	—	۴۹ <
۱۱	مراغه	۲۵ <	۳۲ <	۱۸۶ <	۹ <	۲۴۷ <
۱۲	مرند	۹ <	۱۳ <	۹۴ <	—	۱۱۶ <
۱۳	میاندواب	۶ <	۵ <	۳۴ <	۹ <	۴۶ <
۱۴	میانه	۴ <	۹ <	۵۹ «	۵ <	۷۷ <
	جمع کل	۱۴۱	۱۹۲	۹۷۶ «	۳۴	۱۳۴۳

از جدول فوق نتیجه گرفته میشود که از ۱۳۴۳ آموزگاران شهرستانهای آذربایجان فقط ۱۴۱ نفر آنها یعنی تقریباً ۱۰ درصد آموزگاران در دانشسراهای مقدماتی و به منظور آموزگاری تربیت شده‌اند و ۸۹۶ در صد آنها از فن تعلیم و تربیت و روانشناسی طفل کوچکترین اطلاعی ندارند.

اگر تعداد ۱۹۲ نفر دارندگان گواهینامه دوره اول دبیرستانرا نیز برای آموزگاری صالح بدانیم بقیه که ۱۰۱۰ نفر میشوند یعنی تقریباً ۷۵ در صد آموزگاران شهرستانهای آذربایجان را دارندگان گواهینامه شش ساله ابتدائی و با آموزگاران بدون هیچگونه گواهینامه تشکیل میدهد بدیهی است نتیجه اینکار و تدریس و تربیت این قبیل آموزگاران چه خواهد بود.

برای اصلاح اوضاع دبستانهای شهرستانها در درجه اول باید دانشسراهای مقدماتی تبریز توسعه داده شود و در آنجا تعداد کافی آموزگار جهت کلیه شهرستانها تحت شرایط و اصول صحیح تربیت کردند والا با وضع کنونی که سه ربع آموزگاران را دارندگان گواهینامه ششساله ابتدائی تشکیل میدهند هرگز نمیتوان از تاسیس ودایر نگهداشتن دبستانها نتیجه مفیدی بدست آورد.

در مورد دبیرستانها نیز باید مطلقاً از اضافه کردن کلاس جدید خودداری بعمل آید و تا حدیکه مقدور است در شهریور ماه جاری افلا بهر شهرستان یکی دو نفر لیسانسیه اعزام نمود و بتدریج برای آنها کتابخانه ر آزمایشگاه مختصری فراهم آورد تا بلکه بتدریج در مدت یکی دو سال دبیرستانهای شهرستانها نیز از این وضع بسیار نا مطلوب و اسف آور فعلی که هیچ نتیجه بقیه از اتلاف وقت جوانان ندارد خارج شده سو صورتی پیدانماید.

مدارس حرفه ای

برای اصلاح وضع آشفته فعلی دستکاه فرهنگی باید هرچه ممکن است مدارس حرفه ای تاسیس شود تا پسران و دختران پس از خاتمه تحصیلات ابتدائی مجبور بورد در دبیرستانها نگردند و شش سال عمر خود را در کلاسهای دبیرستان بیهوده تلف نکنند بلکه از همان ۱۴ سالگی بنا بسوق و استعداد خود وارد یکی از شعب متنوع دبیرستانهای حرفه ای گردیده و پس از دو یا سه سال یکی از حرف و صنایع را عملاً فرا گرفته وارد میدان زندگی بشوند. بدین ترتیب بدبیرستانهای معمولی فقط جوانانیکه استعداد آنها جهت فراگرفتن مقدمات علوم و فنون بیشتر از سایرین میباشد وارد خواهند شد و خود را برای ورود در دانشگاهها جهت ادامه تحقیقات علمی یا ادبی آماده خواهند نمود.

اگر این رویه چند سال ادامه پیدا کند میتوان انتظار داشت دبیرستانهای ما از وضع ناگوار فعلی که فقط ماشین کارمند دولت و بیکاره تربیت کنی است خارج شده و وظیفه اصلی خود که پرورش جوانان مستعد جهت تحقیقات و اختراعات علمی و ادبی است بپردازد.

بدین منظور در پاییز سال گذشته که اینجانب در تهران بودم با وزیر فرهنگ وقت مذاکره نموده و موافقت ایشانرا بتاسیس مدارس حرفه ای جلب نمودم با مساعدت سازمان برنامه پس از ورود بتیریز دو باب دبیرستان حرفه ای یکی جهت پسران و دیگری مخصوص دختران در شهر تبریز تاسیس گردید:

دبیرستان حرفه ای دختران
در دبیرستان حرفه ای دختران فعلاً يك کلاس اول دایر شده که ۳۰ نفر در آنجا مشغول فراگرفتن خیاطی - طباشی - کلمدوزی - رخت شویی - اطو کشی - بچه داری و خانه داری میباشد برای این دختران که همه از بین دارندگان گواهینامه

ابتدائی انتخاب شده اند همه نوع وسایل عملی و کارگاههای بجهت تهیه شده است و دختران در کارگاههای مزبور با ذوق کامل مشغول فرا گرفتن فنون مزبور میباشد ولی متأسفانه به علت نبودن محل مناسب از پذیرفتن تعداد زیاد از داوطلبان خودداری شده است.

دبیرستان حرفه ای پسران
در دبیرستان مزبور ۳۳ نفر پسر دارنده گواهینامه شش ساله ابتدائی پذیرفته شده اند و فعلاً به علت عدم تکمیل وسایل فقط رشته مکانیکی اتومبیل دایر است و جوانان مزبور در کارگاه بجهت دبیرستان مشغول فراگرفتن فن اتومبیل رانی و مکانیکی

آن میباشد این جوانان پس از خاتمه دوره مدرسه خواهند توانست در بنگاههای خصوصی مشغول کار شوند. در سال دوم گواهی رانندگی نیز بآنها داده خواهد شد که بدین وسیله برای تأمین معاشه آتی خود بجهت گردند

دبستان روستائی
در شهر سراب يك دبستان روستائی نیز دایر گردیده است که در آنجا بکمه از اطفال کشاورزان عملاً مشغول فراگرفتن فنون کشاورزی هستند.

پیشنهادات برای سال تحصیلی آینده
برای سال تحصیلی آینده باید هرچه که ممکن است بتکمیل مدارس حرفه ای فعلی و رفع نقائص آنها و تاسیس عده زیادی از این نوع مدارس اقدام شود. برای اینکار از چند ماه قبل مطالعات عمیقی بعمل آمده است تا در هر محل شبیهاتی از مدارس حرفه ای تاسیس شود که صنایع محلی و وضع مخصوص آن ناحیه وجود آن مدرسه را ایجاد مینماید تا تحصیلین پس از خاتمه تحصیلات بتوانند باسانی جهت خودکاری پیدا نمایند و اگر در این مطالعات دقت کافی بعمل نیاید و بدون در نظر گرفتن خصوصیات هر ناحیه بتاسیس مدرسه حرفه ای اقدام شود پس از چند سال فارغ التحصیل های این قبیل مدارس نیز

بلا تکلیف و سرگردان خواهند ماند.

برای سال تحصیلی آینده اقدامات زیر باید نسبت به دبیرستانهای حرفه‌ای بعمل آید :

سال آینده باید دو باب دبیرستان حرفه‌ای شهر تبریز از هر جهت تکمیل شده و برای پذیرفتن عده زیادی از داوطلبان آماده شود بدین **حرفه‌ای شهر تبریز** منظور مراتب زیر پیشنهاد میشود :

الف - ساختمان دو باب دبیرستانهای - محل فعلی دبیرستانهای حرفه‌ای دختران و پسران که هر دو عمارت استیجاری است و برای اینکار ساخته نشده بهیچوجه جهت این قبیل موسسات مناسب نیست برای اینکه در سال آینده از این جهت اشکالی در بین نباشد بوزارت متبوعه پیشنهاد شده است سازمان برنامه مبلغ یکمیلیون و نیم ریال اعتبار جهت ساختمان دو باب مدرسه حرفه‌ای هر شهر تبریز در اختیار این اداره بگذارد تا وقت باقی است در زمینهای قبرستانهای متروکه و سایر اراضی بلا مانع دولتی دو باب دبیرستان ساخته شود و تامهرماه جهت پذیرفتن محصلین و محصلات آماده گردد . چون در تبریز عمارت مناسب جهت اجاره پیدانمیشود تنها راه حل موضوع ساختمان محل مناسب میباشد و پس از اینجهت انتظار دارد اولیای وزارت متبوع و سازمان برنامه هرچه زودتر با این پیشنهاد موافقت فرمایند .

ب - از اول مهرماه در دبیرستان حرفه‌ای پسران شعبه دودگری و در دبیرستان حرفه‌ای دختران شعبه کلاه‌دوزی زنانه و خانه داری اضافه شود بدین ترتیب در هر دبیرستان تا یکصد نفر محصل پذیرفته خواهد شد . جهت تهیه وسائل کار این عده اعتباری در حدود اعتبار فعلی که سیصد و پنجاه هزار ریال میباشد ضروریست که از طرف سازمان برنامه باید باعتبار فعلی افزوده شود تا از حالا جهت تهیه وسائل افتتاح کلاسهای مزبور اقدام شود .

در شهر تبریز علاوه بر دو باب دبیرستان حرفه‌ای موجود پیشنهاد میشود در مهرماه سال جاری دو باب دبیرستان دیگر تاسیس شود یکی جهت دختران و دیگری مخصوص پسران در دبیرستان حرفه‌ای پسران شعب بنائی و رنگرزی که مورد احتیاج فرشیافان میباشد و متاسفانه تا حال استاد قلمی در این قسمت ندارد تاسیس خواهد شد و در دبیرستان حرفه‌ای دختران شعب مخصوص خیاطی زنانه جهت تربیت خیاط دایر کرده . جهت تاسیس این دو باب دبیرستان اعتباری در حدود پانصد هزار ریال سالیانه پیشنهاد میشود که تا وقت باقی است بتهیه مقدمات تاسیس آنها اقدام شود .

پس از مطالعات دقیق جهت شهرستانها مدارس حرفه‌ای زیر پیشنهاد میشود

شهرستانها که اعتبار آن از طرف سازمان برنامه تامین و ابلاغ گردد

الف - شهرستان مراغه - یک باب دبیرستان حرفه‌ای پسران جهت تعلیم طرز خشک کردن حیوه با بودجه دوست هزار ریال در سال

یکباب دبستان کشاورزی

ب - شهرستان خوی - یکباب دبیرستان حرفه‌ای پسران دارای شعب دوردگری و بنائی و یکباب دبستان کشاورزی

ج - شهرستان میاندوآب - یکباب دبستان کشاورزی

د - شهرستان ماکو - یکباب دبستان کشاورزی

ه - شهرستان میانه - یکباب دبستان حرفه‌ای مهمانخانه داری و نجاری با بودجه دوست هزار ریال در سال .

بودجه سالانه فرهنگ آذربایجان

بودجه کل فرهنگ آذربایجان با استثنای حوزه های فرهنگی رضائیه و اردبیل در سال ۱۳۲۹ از حیث هزینه و حقوق جمعاً مبلغ (۶۰۸۰۷۰۸۰) ریال بوده ضمن این مبلغ اعتبار مدارس حرفه ای و دانشسرا و هنرستان تبریز نیز منظور شده است .
اعتبار بودجه هر کدام از حوزه های فرهنگی با تفکیک حقوق و مزایا از همدیگر طبق جدول زیر میباشد .

نام حوزه	حقوق	هزینه	جمع کل
تبریز	۲۱۰۱۲۲۴۰	۸۵۴۴۸۴۰	۲۹۹۰۷۰۸۰
ارسباران	۱۶۸۱۳۲۰	۳۲۲۳۰۰	۲۰۰۳۶۲۰
ارونق	۱۶۹۵۳۶۰	۳۴۸۹۷۰	۲۰۴۴۲۳۰
اسکو	۱۱۳۷۳۶۰	۲۲۵۷۵۰	۱۳۶۳۱۱۰
آذرشهر	۹۵۷۸۴۰	۲۶۶۱۰۰	۱۲۲۴۹۹۰
خلخال	۹۶۶۹۶۰	۲۰۷۳۰۰	۱۱۷۴۲۶۰
خوی	۴۳۰۳۸۰۰	۸۴۴۹۵۰	۵۱۴۸۷۵۰
مشکین شهر	۱۰۰۹۴۴۰	۲۶۲۴۰۰	۱۲۷۱۸۴۰
سراب	۹۸۱۶۰۰	۲۲۸۴۸۰	۱۲۱۰۰۸۰
شاهپور	۱۷۸۲۶۰۰	۳۷۵۳۰۰	۲۱۵۷۹۰۰
مراغه	۴۶۸۳۳۶۰	۱۲۸۹۲۰۰	۵۹۷۲۵۶۰
ماکو	۱۵۰۸۱۶۰	۴۲۷۰۰۰	۱۹۳۵۱۶۰
مرند	۱۸۶۴۹۲۰	۳۶۰۹۰۰	۲۲۲۵۸۲۰
میاندواب	۱۰۶۹۶۸۰	۳۱۵۱۰۰	۱۳۸۴۷۸۰
میانه	۱۳۶۸۰۰۰	۴۱۵۸۰۰	۱۷۸۳۸۰۰
جمع	۴۶۰۲۲۶۴۰	۱۴۴۳۴۴۴۰	۶۰۸۰۷۰۸۰

بجمع کل سصد و پنجاه هزار ریال اعتبار مدارس حرفه ای اضافه شده است

در جدول زیر بودجه هر حوزه فرهنگی به تعداد محصلین که در همان حوزه مشغول تحصیل میباشند تقسیم گردیده و معلوم میشود در هر حوزه برای تحصیل یک نفر در سال چه میزان از بودجه وزارت فرهنگ بمصرف میرسد :

ردیف	نام حوزه	جمع کل محصلین دبستانها و دبیرستانها	جمع کل بودجه	هزینه یکساله یک نفر محصل
۱	خوی	۴۲۳۰	۵۱۴۸۷۵۰	۱۲۱۷/۱۹
۲	مشکین شهر	۱۱۲۱	۱۲۷۱۸۴۰	۱۱۳۴/۵۵
۳	تبریز	۲۶۹۱۱	۲۹۹۰۷۰۸۰	۱۱۱۱/۳۲
۴	شاهپور	۲۲۴۸	۲۱۵۷۹۰۰	۹۵۹/۹۱
۵	خلیج	۱۵۸۱	۱۱۷۴۲۶۰	۷۴۲/۷۳
۶	آذرشهر	۱۶۰۰	۱۲۲۳۹۹۰	۷۶۴/۹۹
۷	میانه	۲۳۶۶	۱۷۸۳۸۰۰	۷۵۳/۹۳
۸	اسکو	۱۸۲۲	۱۳۶۳۱۱۰	۷۴۸/۱۴
۹	ارسباران	۳۰۱۶	۲۰۰۳۶۲۰	۶۶۴/۳۳
۱۰	سراب	۱۸۲۵	۱۲۱۰۰۸۰	۶۶۳/۰۵
۱۱	ارونق	۳۸۷۷	۲۰۴۴۳۳۰	۵۲۷/۲۹
۱۲	مراغه	۶۲۸۵	۵۹۷۲۵۶۰	۹۵۰/۲۸
۱۳	میاندوآب	۱۴۷۷	۱۳۸۴۷۸۰	۹۳۷/۵۶
۱۴	ماکو	۲۱۴۳	۱۹۳۵۱۶۰	۹۰۳/۰۱
۱۵	مرند	۳۲۷۰	۲۲۲۵۸۲۰	۶۸۰/۶۷

از مطالعه جدول فوق مطالب زیر بدست میاید :

۱ - در ارونق از بودجه فرهنگ حداکثر استفاده بعمل میاید بطوریکه هزینه تحصیل یک نفر در سال ۵۲۷/۲۹ ریال میباشد در صورتیکه در شهرستان خوی سالانه ۱۲۱۷/۱۹ ریال بمصرف تحصیل یک نفر میرسد .

۲ - در شهرستانهایی مانند خوی و تبریز و غیره مخصوصاً در تبریز که دانشسرا و دبیرستانهای متعدد موجود است همت افزایش هزینه تحصیل یکنفر وجود مؤسسات مذکور میباشد چه بدیهی است مخارج دایرنگهداشتن يك دبستان روستائی یا دانشسرا و دبیرستان یا هنرستان هرگز قابل مقایسه نیست.

۳ - در شهرستانهایی مانند مشکین شهر و شاهپور و خلخال که دوره دوم دبیرستان وجود ندارد معذالك از بودجه فرهنگ زیادی بمصرف هزینه تحصیل یکنفر محصل میرسد باید سعی نمود در نقاط مزبور با بودجه فعلی مدارس بیشتری تاسیس گردد و از وجود آموزگاران کنونی استفاده بیشتری بعمل آید

۴ - با توجه دقیق ببودجه هر کدام از حوزههای فرهنگی معلوم میشود بودجه فرهنگ در هیچکدام از حوزهها کافی و با اهمیت منطقه متناسب میباشد لذا برای اینکه توفیق بیشتری در توسعه فرهنگ نصیب کارکنان ادارات فرهنگی گردد لازمست حداقل بودجه هر حوزه باندازه يك برابر مبلغ کنونی افزایش یابد تا بتاسیس مدارس جدید و تکمیل آنچه که فعلاً موجود است اقدام گردد والا با اعتبار محدود کنونی نمیتوان اقدامات اساسی بعمل آورد.

۵ - چیزیکه در بودجه فرهنگ شهرستانها بیشتر مورد توجه میباشد کسر اعتبار ماده ۶ بودجه مخصوص فوق العاده خارج از مرکز و حق تأهل و فوق العاده ایسانس معلمین میباشد در اغلب شهرستانهای آذربایجان به علت عدم تکافوی اعتبار موجوده آقایان دبیران و آموزگاران حقوق و مزایای قانونی خود را دریافت نمیکند در صورتیکه وزارت فرهنگ از معلمین انتظار خدمت صادقانه دارد آنهم در نقاط دور دست با شرایط سخت زندگانی البته در مقابل باید مزایائی را که قانوناً بآنها تعلق میگیرد بپردازد تا معلمین نیز بتوانند با فراغ خاطر مشغول انجام خدمت معموله گردند در هر حال طبق رسیدگی که در آخر اسفند ۲۹ بعمل آمده کسر اعتبار ماده ۶ حوزههای فرهنگی آذربایجان در حدود اعتبارات فعلی و طبق بودجه ۲۹ مبلغ (۱۱۹۸۱۵۸ ریال) میباشد بشرح زیر :

کسر اعتبار ماده ۶ فرهنگ تبریز و اوقاف و حوزه‌های تابعه

ردیف	نام شهر ستان	جمع ماهانه	جمع سالانه
۱	تبریز	۷۸۱۷	۹۳۸۰۴
۲	ارسرستان	۴۴۶۹	۵۳۶۲۸
۳	ارونق	۸۳۹۰	۱۰۰۶۸۰
۴	اسکو	۱۸۹۷	۲۲۷۶۴
۵	آذرشهر	۵۸۹۴	۷۰۷۲۸
۶	خلخال	۴۴۳۸	۵۳۲۵۶
۷	خوی	۳۶۳۴	۴۳۶۰۸
۸	مشگین‌شهر	۲۷۰۵/۵	۳۲۴۶۶
۹	سراب	۱۱۰	۱۳۲۰
۱۰	شاه‌بود	۹۷۲۳/۵	۱۱۱۶۸۲
۱۱	مراغه	۲۲۶۲۵	۲۷۱۵۰۰
۱۲	ماکو	۸۴۱۸	۱۰۱۰۱۶
۱۳	مرند	۱۰۹۳۷/۵	۱۳۱۲۵۰
۱۴	میاندوآب	۳۱۹۸	۳۸۳۷۶
۱۵	میانه	۴۴۱۷	۵۳۰۰۴
۱۶	اداره اوقاف	۱۱۷۳	۱۴۰۷۶
جمع کل		۹۹۸۴۶۱۵	۹۱۹۸۱۵۸

بدیهی است اعتبار مزبور برای جبران کمبود مزایای مملوین مطابق استحقاقی که در آخر سفند ۲۹ داشتند تنظیم گردیده است برای اضافه اعتبار سال ۳۰ در همان حدود نیز اضافه اعتبار باید برای ماده ۶ تامین گردد .
 همچنین در اعتبار ماده ۶ باید برای ۱۸ نفر لیسانسیه های سال جاری دانشکده ادبیات تبریز حق لیسانس ۱۸۰۰۰ ریال و سالیانه ۲۱۶۰۰۰ ریال تامین گردد .

تاسیس بیمارستان مخصوص کارمندان فرهنگ

بتصدیق عموم افراد بی نظر وظیفه‌ایکه بعهده یک نفر آموزگار محول است از وظایف کلیه کارمندان ادارات دولتی مهمتر و مشکلات و حقوق دریافتی آموزگار مزبور از اغلب همقطاران خود که در ادارات دیگر کار میکنند کمتر است بنا بر این جا دارد اولیای امور نسبت به تهیه وسائل رفاه فرهنگیان و بالخصوص آموزگاران بیشتر توجه نمایند، تا آموزگاران نیز بتوانند با فراغ خاطر بانجام وظیفه مشکل خود اقدام نمایند. متأسفانه این توجه نیز اغلب بطور معکوس عمل میشود، چه آموزگاریکه با دربارت دستمرد قلیل مشکلاتین وظیفه را انجام میدهد اقلاً انتظار دارد اولیای فرهنگ در موقع بیماری او و خانواده اش وسائل معالجه را در اختیار او بگذارند در صورتیکه متأسفانه تا کنون باین موضوع مهم کمترین توجهی نشده است و آموزگاران فداکار مجبورند در موقع بیماری خود و افراد خانواده شان فرش زیر پای خود را گرو گذاشته و وسائل معالجه ناقص را فراهم سازند. آیا میتوان از این آموزگار انتظار فداکاری داشت؟

معلوم نیست به چه دلیل ادارات آرتش، شهربانی، ژاندارمری، کلیه بانکها و راه آهن هر کدام بیمارستان جداگانه مجهزی برای معالجه کارمندان در اختیار دارند ولی فرهنگیان از این مساعدت مختصر نیز محروم هستند، شاید علت آن سنگینی وظیفه و قلت دستمزد آموزگاران میباشد؟ در حال اداره فرهنگ آذربایجان برای خاتمه دادن باینوضع اسف آور از چند ماه قبل مشغول مطالعه میباشد که يك بیمارستان ۵۰ تختخوابی در شهر تبریز مخصوص خانواده فرهنگیان تاسیس نماید برای ایجاد بیمارستان مزبور از وسائل دو باب درمانگاه فرهنگی ناقص که فعلاً در شهر تبریز وجود دارد استفاده خواهد شد.

همچنین از وزارت فرهنگ تقاضا شده صدی نیم بهداشت که از حقوق فرهنگیان آذربایجان کسر میشود و معلوم نیست در چه محل بمصرف میرسد برای تاسیس بیمارستان فرهنگی اختصاص داده شود که متأسفانه تاکنون باین تقاضا جوابی داده نشده.

خود فرهنگیان نیز حاضر شده اند با کسر صدی يك از حقوقشان برای تاسیس بیمارستان مساعدت نمایند ولی برای انجام این امر اقدامات مزبور کافی نیست و جا دارد از طرف وزارت فرهنگ و بنگاه شیروخورشید سرخ و سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی جهت تاسیس بیمارستان مورد نظر مساعدت مالی قابل توجهی بشود تا در آغاز سال تحصیلی ۳۱-۱۳۳۰ بلکه بانجام این نیت مقدس توفیق حاصل شود و آموزگاران محترم اقلاً اطمینان داشته باشند در موقع بیماری خود و خانواده شان مرجعی خواهند داشت و مدتی در پی طبیب و دارو بلا تکلیف نخواهند ماند.

تربیت روحانی و اخلاقی

متأسفانه در سالهای اخیر به‌علی که بر همه روشن است و اینجا مورد بحث آن نیست در کلیه مدارس مخصوصاً دبیرستانهای کشور موضوع اخلاق و رفتار محصلین بسیار وضع نا گواری بخود گرفته است ، روح انضباط و اطاعت از دستورهای اولیای مدارس و معلمین ، احترام به بزرگتر از خود در دبیرستانها اغلب جای خود را بنافرمانی ، عدم اطاعت ، دست‌بندی ، تشکیل اتحادیه‌های گوناگون و آلت دستجات و احزاب خارجی گردیدن داده است بدینجهت اولیای دبیرستانها نمیتوانند بوظائفی که در مورد تربیت جوانان به‌عهده دارند بطوریکه لازمست اقدام نمایند .

در مدارس آذربایجان نیز کم و بیش مظاهر این دموکراسی نوظهور بوجود آمده است در صورتیکه اینجانب اطلاع ندارد در هیچ کشوری مانند کشور ما محصلین دبیرستانها و متأسفانه بعضی اوقات دبستانها در کارهای سیاسی شرکت نمایند ، شرکت دانشجویان دانشگاهها در امور اجتماعی آزاد است ولی محصلین دبستان و دبیرستان به‌علت عدم رشد کافی جایز نیست بغیر از درس و مدرسه سرگرمی دیگر داشته باشند و وارد کشمکش های دستجات سیاسی و احزاب مختلف گردند .

برای جلوگیری از این انحراف جوانان در دبیرستانها در نظر است از اول سال تحصیلی انجمنهای متعدد تشکیل شود تا محصلین در ساعات فراغت از تحصیل بامور اجتماعی مربوط بدروس مدرسه خود بپردازند و همچنین برای استحکام مبانی اخلاقی جوانان و تقویت روح دیانت و خدا پرستی در آنها که از اهم وظائف مربیان میباشد در نظر است از اول سال تحصیلی چند نفر مبلغ و اشخاص صالح و دانشمند انتخاب گردد که هرچند روز یکمرتبه در موضوعات اخلاقی و اصول دیانت اسلام و حقایق مذهبی سخنرانیهای جامع در حضور کلیه محصلین دبیرستانها بعمل آورند و با بیانات و اندرزهای حکیمانه پیشوایان مقدس اسلامی آنها را براه راست هدایت و راهنمایی نمایند این تعالیم در حقیقت جزء دروس مدرسه و بلکه مکمل آن دروس خواهد بود بدین ترتیب امید است از انحراف جوانان جلوگیری بعمل آید و همه آنها افراد متدین بدیانت حقه اسلامی و میهن پرست و شامدوست تربیت شوند بطوریکه بهیچوجه تبلیغات سوء افراد خائن و جاسوسان اجنبی پرست در آنها موثر واقع نگردد و بدون اتلاف وقت بکسب دانش و هنر همت گمارند و در این راه از هیچگونه فداکاری خودداری ننمایند .

مدارس ملی

بطور مسلم تاسیس مدارس ملی در شهر تبریز در پیشرفت فرهنگ آذربایجان یکی از عوامل بسیار مؤثر و مهم بوده بطوریکه میتوان ادعا نمود پیشرفت فرهنگ در آذربایجان مدیون زحمات و فداکاریها و از خود گذشتگی های مؤسسين اوليه اين مدارس میباشد که فداکاران باوجود عدم وسائل عدم آهنگی محیط از بدن هیچگونه مساعدت مادی و معنوی در راه فرهنگ مضایقه ننموده اند چون مؤسسين اوليه اين مدارس همه از روی عقیده و ایمان بتاسیس مدارس مزبور تمام نموده بودند و محرک و مشوق اصلی آنها ایمان و عقیده قطعی خود بوده نه استفاده مالی از اینجست مدتی نیز اغلب مدارس ملی در شهر تبریز از بهترین مؤسست فرهنگي این شهر بوده و از هر جهت بمؤسسات دولتی نظیر خود اولویت داشتند . ولی باید متذکر شد در سالهای اخیر مدارس ملی نیز بمللی که در این محیط تذکر داده خواهد شد از اهمیت اولیه خود افتاده است

آمار مدارس ملی شهر تبریز در سال تحصیلی ۳۰ - ۱۳۲۹ طبق جدول زیر بوده :

آمار مدارس ملی شهرستان تبریز با تفکیک دانش آموزان ابتدائی و متوسطه در سال تحصیلی ۲۹ - ۳۰

ردیف	نام مدرسه	صاحب امتیاز	قسمت دبستان		قسمت دبیرستان		جمع کل	
			تعداد کلاس	تعداد محصلین	تعداد کلاس	تعداد محصلین	تعداد کلاس	تعداد محصلین
۱	دبیرستان پرورش	آقای محمود پرورش	۷	۴۸۲	۳	۱۷۰	۱۰	۶۵۲
۲	» خاقانی	» محمد رکی	۶	۱۵۷	۲	۴۶	۸	۲۰۳
۳	» رشیدی	» رضاقلی رشیدی	۷	۳۳۸	۴	۲۴۷	۱۱	۵۸۵
۴	» سعدی	» رسول عطائی	۱۲	۶۳۰	۶	۲۹۱	۱۸	۹۲۱
۵	» شمس	» عبدالرحیم ساویر	۶	۲۴۰	۳	۹۷	۹	۳۳۷
۶	» فیوضات	» حسین فیوضات	۶	۲۵۷	۳	۸۷	۹	۳۵۴
۷	» کمال	» عبدالکریم شکول	۶	۳۷۱	۳	۸۱	۹	۴۵۲
۸	» سعید سعید	» یوسف نجات	۶	۱۹۱	۳	۱۲۱	۹	۳۱۲
۹	دبستان تمدن	» شفیق مقتدر » محمد علی	۶	۲۰۰	-	-	۶	۲۰۰
۱۰	» خواجه نصیر	» خواجه الدین	۷	۴۴۱	-	-	۷	۴۴۱
۱۱	» رودکی	» آقای محمد ترقی	۶	۱۸۸	-	-	۶	۱۸۸
۱۲	» جامی	» ابراهیم گلزار	۷	۳۰۸	-	-	۷	۳۰۸
۱۳	» فخرآزی شمس دخت	» حسین مدرس زاده	۶	۱۴۵	-	-	۶	۱۴۵
۱۴	» عنصری	» صادق فردوس	۶	۱۷۷	-	-	۶	۱۷۷
۱۵	» انوری	» جواد اقتصادخواه	۶	۱۴۰	-	-	۶	۱۴۰
۱۶	» عزت	» بانو علویه سید پیران	۶	۱۴۳	-	-	۶	۱۴۳
۱۷	» فرهنگ	» زری مشیرمندی	۷	۱۷۴	-	-	۷	۱۷۴
۱۸	» قدسیه	» هنیر حرافی	۷	۲۳۴	-	-	۷	۲۳۴
۱۹	» نواختران	» زرین تاج شاهزادی	۷	۲۷۸	-	-	۷	۲۷۸

بطوریکه از جدول فوق پیداست اداره فرهنگ آذربایجان تا حدیکه مقدر بوده نسبت به پیشرفت امور مدارس ملی مساعدت مینماید هرچند که این مساعدت زیاد مؤثر نیست امید است در سالهای بعد میزان اعانه مدارس ملی طبق آئین نامه مربوط مقداری افزوده شود مشروط بر اینکه مؤسسين مدارس نیز نسبت بر رفع قنائص مدارس اقدامات اساسی بعمل آورند .

متأسفانه فعلاً وضع مدارس ملی در شهر تبریز بجز از یکی یا دو مؤسسه که انصافاً بسیار خوب و منظم اداره میشود بقیه بهیچوجه رضایت بخش نیست علت اصلی این امر نیز بیش آمدهای اخیر آذربایجان است بطوریکه عراق ناگوار این پیش آمدها در کلیه شئون اقتصادی، اداری، اجتماعی آذربایجان مشهود است دلیلی ندارد مدارس ملی از این حیث استثنا گردد .

علت اساسی خرابی وضع مدارس ملی مسافرت مؤسسين اولیه مدارس میباشد که به علت قضایای سالهای اخیر از تبریز قطع علاقه نموده و در تهران متوطن شده اند و مدرسه بیک نفر دیگر یا فروخته شده و یا یک نفر بعزبان نماینده مؤسس مامور اداره مدرسه گردیده است بدیهی است علاقه ای که در مؤسسين اولیه بوده در این اشخاص وجود ندارد! آموزشگاه منظم و مرتب سابق بتدریج بیک مؤسسه بی نظم و غیر مرتب اسف آور فعلی تبدیل گردیده است .

بعضی از امتیازات نیز بطور خصوصی و غیر قانونی دست بدست گردیده و حالیه بدست افرادی افتاده است که برای اداره یک مدرسه توانائی مادی و معنوی ندارند .

در بعضی مدارس ملی نیز به علت فقر و ضعف بنیة مالی مجبور شده اند معلمی استخدام نمایند که حقوق و مزایای ماهیانه آنها فقط در دست ربال در ماه میباشد معلوم است نتیجه تدریس این افراد چه خواهد بود .

در جدول زیر میزان اعانه ماهیانه و سیاههٔ معلمین اعزامی ثابت و سیار مدارس ملی تبریز که حقوق خود را از صندوق اداره فرهنگ دریافت میدارند باطلاع خوانندگان محترم میرسد .

ردیف	اسامی مدارس	میزان اعانه ماهانه بر ریال	معلمین اعزامی		معلمینیکه چند ساعت فرستاده میشوند		جمع مساعدت فرهنگ در ماه بر ریال
			تعداد	میزان حقوق بر ریال	تعداد ساعات در ماه	حق التدریس بر ریال	
۱	دبیرستان پرورش	۴۵۳۵	۳	۱۱۴۹۰	۴۲	۲۸۸۰	۱۸۹۰۰
۲	۲ خاقانی	۲۸۰۰	۱	۱۵۰۰	۵۲	۲۰۸۰	۶۳۸۵
۳	» زشديه	۶۰۸۵	۳	۱۱۸۰۰	۸۰	۳۲۰۰	۲۱۰۹۰
۴	» سعدی	۷۲۹۰	۴	۱۲۷۳۰	۲۱۶	۸۶۴۰	۳۱۰۱۰
۵	» شمس	۳۳۱۵	۳	۱۰۵۶۰	۶۰	۲۴۰۰	۱۶۲۷۵
۶	» فیوضات	۵۶۲۵	۲	۳۳۷۲	۱۰۴	۴۱۶۰	۱۳۱۵۷
۷	» کمال	۴۰۰۰	۲	۷۷۰۰	۴۴	۱۷۶۰	۱۳۴۶۰
۸	» مسعودیه	۴۲۶۰	۳	۸۵۱۰	۶۴	۲۵۶۰	۱۵۳۳۰
۹	دبستان تمدن	۲۷۵۰	۱	۳۷۹۰	۴۴	۱۷۶۰	۸۳۰۰
۱۰	» خواجه نصیر	۲۳۸۵	۱	۱۵۰۰	۱۲	۴۸۰	۴۳۶۵
۱۱	» رودکی	۲۲۱۰	۱	۱۵۰۰	۲۴	۹۶۰	۴۶۷۰
۱۲	» جامی	۲۹۳۰	۱	۲۰۹۰	۱۶	۶۴۰	۵۶۶۰
۱۳	» فخر رازی و شمس‌دخت	۲۵۳۵	۳	۶۲۲۰	۳۲	۱۲۸۰	۱۰۰۲۵
۱۴	» عنصری	۲۴۴۰	۱	۳۷۹۰	۲۸	۱۱۲۰	۷۳۵۰
۱۵	» انوری	—	—	—	—	—	—
۱۶	» عزت	۱۹۴۰	۲	۴۸۲۰	۴۰	۱۶۰۰	۸۳۶۰
۱۷	» فرهنگ	۲۴۵۰	۳	۷۹۴۰	۴۸	۱۹۲۰	۱۲۲۱۰
۱۸	» قدسیه	۲۷۵۰	۲	۵۰۶۰	۴۰	۱۶۰۰	۹۴۱۰
۱۹	» نواختران	۲۳۸۰	۳	۷۵۶۰	۳۲	۱۲۸۰	۱۱۲۲۰

بطوریکه در این مبحث مذکور شد وضع اغلب مدارس ملی به‌بجوجه رضایت بخش نیست از اول سال تحصیلی آینده تصمیم گرفته شده برای اصلاح مدارس ملی اقدامات زیر را بعمل آورد .

- ۱ - با امتیاز مدیران فعلی مدارس ملی رسیدگی شود آنها تئیکه فاقد امتیاز هستند با معرفی مدیر واجد شرط امتیاز رسمی صادر گردد.
 - ۲ - مدیران مدرسی که در تهران هستند اخطار خواهد شد شخصاً برای اداره مدرسه حاضر شوند و الا اعانه آنها پرداخت نخواهد شد.
 - ۳ - نظارت دقیق اعد شد که اعانه پرداختی بمصرف حقوق معلمین برسد و از استخدام معلمین غیر صلاحیت دار مطلقاً صرف نظر شود.
 - ۴ - برای معلمینی که در مدارس ملی استخدام میشوند و صلاحیت شان محرز میباشد حقوق کافی پرداخت شود تا بتوانند عهده دار شغل خطیر معلمی گردند و الا از کسیکه حقوق ماهیانه او از دو یست ریال تجاوز نمیکند چه انتظاری میتوان داشت.
 - ۵ - پرداخت اعانه از اول مهرماه ۱۳۳۰ مطلقاً طبق آئین نامه بعمل خواهد آمد.
 - ۶ - مدرسی که حاضر شوند وضع خود را اصلاح نمایند تعداد کافی معلم اعزام خواهد شد.
- با این ترتیب امید است وضع مدارس ملی که وجود آنها در پیشرفت فرهنگ آذربایجان بسیار مؤثر میباشد بتدریج اصلاح گردد.